sydasien

5kr

bulletinen

4 1979 dec

sydasien
BOX 1142, 221 05 LUND

indisk miljörörelse:

bergsbor i kamp mot skogsbolagen

Sydasienbulletinen 4 — 1979 dec

Adress till Sydasienbulletinen:
Onsjögatan 8,
222 41 Lund. 046/11 36 78 eller 15 32 05.

Sydasienbulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Malmö-Lund och Göteborg. Detta nummer ansvarar Göteborgs-gruppen för, och nästa nummer kommer att göras i Malmö-Lund. Artiklar, debattinlägg mm är välkomna. Adress enligt ovan.

Prenumeration för fyra nummer (ett år) kostar 20 kr. Stödprenumeration kostar 50 kr och institutioner får betala 30 kr för sina prenumerationer (för att täcka administrativa kostnader). Vill man ha sig tillsänt ett enstaka nummer så kostar det 6 kr.

Postgiro 79 54 96 - 9 Sydasienbulletinen.

Redaktion för detta nummer:

Thomas Bibin (ansv utg), Lars Eklund, Stig Hansén, Ewa Hedlund, Mustafa Jamil och Stina Wassberg.

Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna:

STOCKHOLM:
Ingrid Forsberg, Sköldungagatan 8, 2 tr, 114 27 Stockholm - tel 08/20 26 41.

GÖTEBORG:
Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A, 411 31 Göteborg - tel 031/16 15 12.

MALMÖ/LUND:
Lisen Arvidsson, Tomegapsgatan 8, 223 50 Lund - tel 046/11 15 14.

GOTLAND:
Maj Wennerdahl, Lillhagsgatan 4, 620 12 Hemse - tel 0498/803 68.

Tryck: MINAB, Surte.

innehåll

DÖDSSTRAFFET MÅSTE BORT

▷Gobinda Mukhoty, advokat vid Indiens högsta domstol, berättar i en intervju om förtrycket i Indien och om medborgarrättsrörelsen PUCL, **sid 8**

BERGSBOR I KAMP MOT SKOGSBOLAGEN

▷En miljörörelse i Indien låter osannolik. Men en sån finns, och om den berättar Birgitta Göransson och Ivo Illiste på **sid 16**

SPELET OM CENTRALASIEN

▷Om hur kamelkaravaner, handelspolitik och upptäckeri lade grunden för stormakternas kontroll över Centralasien, **sid 27**

FRÅN FÖRAKT TILL MEDVETENHET

▷I svenska reseskildringar framställs den indiska befolkningen som underställd den vita rasen. Det är först de moderna författarna som ser indiern som sin jämlike, hävdar Margareta Pettersson på **sid 32**

BOSKAP PÅ MARSCH

▷Vad händer i Bhutan, det lilla bergsriket öster om Nepal? Indiska intrigmakare talar om häftiga gränsstrider med KIna. Men så är det inte alls får vi veta på **sid 4**

EN KÄMPE UR TIDEN

▷Ett porträtt av den nyligen avlidne indiske medborgarrättskämpen Jayaprakash Narayan, **sid 5**

OINDISK DEL AV INDIEN

▷Göran Djurfeldt lämnar en rapport från en annorlunda, jämlik del av Indien - Kashmir, **sid 6**

NAXALITERNA ENAS IGEN

▷Den marxist-leninistiska rörelsen i Indien går mot ny enighet efter flera års splittring, **sid 12**

VEM TJÄNAR VÄRLDSBANKEN?

▷Världsbanken håller på att totalt ta över politiken i Bangladesh. Det menar Joseph Collins och Frances Moore Lappe på **sid 13**

DEBATT

▷Göteborgsredaktionen river alla bulletiner. Utom en. Gissa vilken..? Svar på **sid 20**

ISLAMISK REAKTION PÅ OFFENSIVEN

▷Den afghanska motståndsrörelsen består av ett flertal olika organisationer. Bo Utas presenterar dem på **sid 22**

MEDALJENS BAKSIDA

▷I en uppmärksammad rapport om Afghanistan under Taraki-regimen kräver Amnesty respekt för de mänskliga rättigheterna. **sid 25**

RECENSIONER **sid 35**

NYHETSKRÖNIKA **sid 39**

UPPSALA:
Sally Götegård, Fänkålsgatan 8, 754 47 Uppsala - tel 018/25 55 14.

DANMARK:
Stig T Madsen, Øresundskollegiet, Dalslundsgade 8C:401, DK-2300 København.

Övrigt: Vi vill rätta ett fel i förra numret av Sydasienbulletinen. På sid 14, högerspaltens mitt, talas det om ett fördrag år 1816. Det slöts inte i Sudan, utan i Sigauli (i Indien).

LEDARE

ayatollah - ul - haq

Det är inte mycket till islamsk revolution som för närvarande kan beskådas i Pakistan. Men det är en gedigen reaktionär politik som förs av dess förment främste uttolkare, fältherren Zia-ul-Haq. Demokrater och andra avvikare göre sig ej besvär. De bör helst inte finnas alls.

Ändå är det ett misslyckande av lika hög rang som de poster generalen tilldelat sig själv. Zia klarade inte ens att arrangera de fuskval som skulle hållits den 18 november. Så nu återstår bara arresteringarna, presscensuren och bannlysningen av de politiska partierna.

Skälet till att den grandiosa planen gick i stöpet var helt enkelt att Pakistans Nationella Allians (PNA), som stött generalen alltsedan kuppen 1977, inte ville vara med längre. För generalens plan var ju att låta alla partier som ville vara med i valen registrera sig, och reglerna för registreringen var så konstruerade att det inte var nån risk att något av de farligaste oppositionspartierna skulle bli godkänt. Allraminst den avrättade Bhuttos pakistanska Folkparti (PPP).

Men reglerna för registrering var så förödmjukande att t o m PNA vägrade att anmäla sig. För generalen måste detta ha varit en svår missräkning.

Samtidigt bestämde sig PPP för att över hela landet anmäla sina kandidater i valet (vilka vederbörligen skulle vägrats delta) och dessutom anmäla oberoende kandidater. Nesan att å ena sidan avvisa massor av kandidater (under stort buller i massmedia får man förmoda) och å den andra tvingas acceptera »oberoende» kandidater blev även det för mycket för generalen.

Den historiska ironin i spektaklet är pinsamt uppenbar: PPP har plötsligt blivit demokratins förkämpe i Pakistan. Men det var PPP:s fusk i marsvalen 1977 och Bhuttos brutala undertryckande av protesterna mot det valfusket som beredde vägen för generalens kupp i juli samma år. ■ ■

Sydasienkommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.
Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

boskap på marsch

— Thomas Bibin

— Gränsstrider mellan Kina och Bhutan.
Så stod det att läsa i Dagens Nyheter i början av september.
Men det var att göra en höna av en fjäder.
Det saken egentligen gällde var Indiens oro över att det lilla bergsriket börjat hävda sin nationella självständighet.
Frågan är nu om detta kommer att bli inledningen till att Indien annekterar ännu en bit av Himalaya.

I början av september kunde man läsa en besynnerlig notis i Dagens Nyheter. Lakoniskt meddelades det att det lilla bergsriket öster om Nepal fallit offer för upprepade gränskränkningar av kinesiska soldater och att Bhutan på de alliansfrias toppmöte i Havanna röstade för den resolution som las fram till förmån för den störtade Pol Pot-regimen i Kampuchea.

Inget mer. Ingen förklaring till varför Kina kränker det land som samtidigt ger Kina sitt stöd för Pol Pot. Man kan ju undra, faktiskt.

Något senare når oss den utmärkta veckotidningen Economic and Political Weekly av den 8 september, och där finns den bisarra förklaringen. Uppgiften om gränskränkningen och om upprepade »konfrontationer mellan kinesiska och bhutanesiska gränsstyrkor» stod att läsa i Times of India den 6 september. Men redan samma dag förklarade en indisk regeringstalesman att det egentligen var fråga om tibetanska boskapsuppfödare som gått lite längre in i Bhutan än vad de brukar. Och att, föralldel, även bhutanska herdar brukar röra sig innanför gränsen till Kina på samma sätt.

Nå, varför denna höna av en tämligen ordinär fjäder? Ja, förklaringen är just att Bhutan stött Pol Pot-regimen i Havanna, något som stört den indiska regeringen som numer stödjer den sittande Heng Samrin-regeringen i Phnom Penh.

Enligt ett gammalt avtal mellan Indien och Bhutan ska Bhutan sköta sin utrikespolitik »på inrådan» av Indien. Detta har av nån anledning haft till följd att Bhutan röstat som Indien i alla internationella församlingar, även när Indien stått ensamt som när man i december 1978 röstade mot en FN-resolution om att göra Sydasien till en kärnvapenfri zon. Men nu har alltså musen pipit för första gången.

Då hjälper det föga att Bhutan påminner Indien om att man faktiskt är »ett suveränt, oberoende land», en formulering som indierna i olika sammanhang ställt upp på.

Och frågan blir då: är detta inledningen till Indiens annektering av Bhutan, precis som man för några år sedan annekterade Sikkim? Bullret om gränskränkningar tyder på det. Och de västliga nyhetsmedierna förmedlar snällt de tillrättalagda telegrammen. ■ ■

foto: EWA HEDLUND

ভুটান

Bhutan är ett litet kungarike som täcker en yta av 46.600 km² på östra Himalayas sydsluttning. I norr gränsar landet till det kinesiska Tibet, i öster och söder till Indien och i väster ligger Sikkim som 1975 införlivades med Indien. Längre västerut ligger Nepal.

Bhutan har ca 1,5 milj invånare som historiskt, kulturellt och språkligt huvudsakligen härstammar från Tibet. Försörjningen grundar sig på traditionellt jordbruk. Idag är landet ekonomiskt och politiskt beroende av Indien.

— Géza Nagy

Jayaprakash Narayan, populärt kallad JP, avled den 8 oktober i år, 76 år gammal. Därmed har en av Indiens störste ledare gått ur världen. Han snabb-porträtteras här av Geza Nagy som just förbereder ett avhandlingsarbete om den s k JP-rörelsen, den rörelse som ledd av Jayaprakash Narayan ledde till att den diktatoriska Kongress-regimen under Indira Gandhi föll.

foto: GEZA NAGY

J P under [illegible] tid: sjuklig och utmattad.

en kämpe ur tiden

För nutiden är Jayaprakash Narayan mest känd som Indira Gandhis främste kritiker och som ledare för den rörelse som ledde till att hon störtades. Han har kallats för Indiens »andre befriare» i analogi med Mahatma Gandhi, som befriat Indien från den brittiska kolonialismens ok.

JP anses också vara arkitekten bakom den regerande Janata-regeringen, liksom dess förnämsta ideolog. Den gamle gandhianen och pacifisten, som på senare år starkt kritiserats från vänsterhåll för sitt alltför nära samarbete med högerpartierna, har gått igenom en tämligen drastisk ideologisk utveckling under sin livstid.

☐ Marxist

Under sin studenttid i USA (1922-29) var han marxist. Efter sin återkomst till Indien (1929) var han med om att bilda **Congress Socialist Party**, vars förste generalsekreterare han var. Under Gandhis »Quit India»-rörelse mot britterna i början av 40-talet utmärkte han sig genom att organisera underjordisk gerillaverksamhet i norra Indien.

☐ Socialist

Efter självständigheten 1947 var han, vid sidan av Jawaharlal Nehru - Indira Gandhis far, Indiens mest populäre och mest legendariske ledare. Fram till mitten av 50-talet var han en av Socialistpartiets ledare och kanske dess främste ideolog.

1957 bröt han officiellt med partiet och politiken överhuvudtaget och bestämde sig för att engagera sig i Sarvodaya-rörelsen resten av sitt liv. Därefter ägnade han sig åt s k »konstruktivt arbete» i gandhiansk anda, t ex att övertala jordägare att överlämna en del av sin jord åt jordlösa, eller att utveckla hantverksindustrin i byarna.

☐ Pacifist

JP blev också internationellt känd som Indiens mest framstående freds- och medborgarrättskämpe. Han dök upp överallt där våld, åtminstone i större omfattning, förekom och han höjde sin röst mot alla möjliga orättvisor.

Han var en kompromisslös pacifist in i det sista, vilket dock inte hindrade honom från att föra de fängslade naxaliternas talan.

JP kommer att gå till historien som förnyaren av den gandhianska kamptraditionen, men kanske också som det moderna Indiens Don Quijote. ■ ■

kashmir - oindisk del

Göran Djurfeldt har sänt oss den här rapporten från Kashmir. Han berättar om hur »oindiskt» Kashmir är. Här saknas den indiska fattigdomen, här finns varken väldigt rika eller väldigt fattiga utan de flesta är självägande bönder som brukar sin egen jord. Kashmir har befriats från de barbariska former av exploatering som rådde under maharajans tid.

»Välkommen till den lyckliga dalen«. Så hälsas de tusentals turister som passerat 4000-meterspasset i Pir Panjal-bergen och gjort den långa resan från den nordindiska slätten till Kashmir, en dal på 2 500 meters höjd omgiven på alla sidor av Himalayas berg.

Kashmir är på många sätt oindiskt: klimatet är tempererat, vilket ger fyra årstider precis som hos oss, med snö på vintern, behaglig värme på sommaren och en jämn nederbörd året om.

Kashmir är också oindiskt därför att den indiska fattigdomen saknas i den lyckliga dalen. Med den indiska fattigdomen menar jag den fattigdom som orsakas av jordlöshet och det överskott på arbetskraft som är en följd av detta. I Kashmir finns nämligen inga jordlösa eftersom man genomfört en efter indiska förhållanden unik jordreform.

Till skillnad från Indien i övrigt fick de gamla feodalherrarna aldrig något inflytande över det härskande partiet i Kashmir, **National Conference**. När partiet kom till makten efter

bakgrund

Kashmirs historia är lång. Före självständigheten 1947 var landet utpräglat feodalt, styrt av en maharaja och med visst självstyre inom Brittiska Indien. Zamindarer och jagirdarer samlade in skatten åt kungen och en ansenlig jordränta åt sig själva. Bönderna satt på sin jord endast tack vare höga herrars nåd, och betalade för detta med minst hälften av sin skörd.

Vid delningen av Indien skulle Kashmir ha tillfallit Pakistan eftersom befolkningsmajoriteten är muslimer. Men maharajan fick, liksom övriga prinsar i de av England indirekt styrda rikena i Brittiska Indien, ensamma välja. Den hinduiska härskaren av Kashmir valde att ansluta sig till Indien.

Två krig

Detta beslut ledde till två krig mellan Indien och Pakistan (1947-49 och 1971). Indien kontrollerar idag största delen av Kashmir och satsar en hel del på att behålla staten. Så har t ex delstaten Jammu och Kashmirs statsbudget till stora delar varit subsidierad. Det betyder att kashmirerna inte själva behövt betala det utvecklingsarbete som skett och bland annat gett dem ett förnämligt transportnät.

Befolkningens lojalitet har också vunnits genom jordreformen så att det idag knappast finns stämningar för vare sig anslutning till Pakistan eller för självständighet. Det bör nämnas att FN har erkänt Kashmirs rätt till självständighet.

Kashmir National Conference, det dominerande partiet, sedan 30-talet lett av Shejk Mohammed Abdullah, var ursprungligen inriktat på nationell befrielse. Partiet hade sin bas i Kashmirs spirande borgerlighet och föreställde sig en strålande framtid för ett självständigt Kashmir.

Dalens enastående sköna natur och dess rika hantverkstradition och kultur som tillsammans gör Kashmir till ett turistparadis skulle utgöra grunden för ett självständigt Kashmir.

Det har dock visat sig gå lika bra att exploatera Kashmirs skönhet inom Indien. ■ ■

av indien

Text och foto:

— Göran Djurfeldt

vapenstilleståndet 1952 var en av dess första åtgärder att sätta en maximigräns för jordinnehavet. Den blev 8 hektar för bästa bevattnade jord (1976 sänktes denna gräns till 5 hektar). Dessutom förbjöds ocker och privata skulder avskrevs.

Till skillnad från resten av Indien genomfördes dessa lagar, beroende på att jordägarna och ockrarna här saknade politisk kraft.

Det känns märkligt att komma till en by i Indien där ingen beklagar sig. Det vanliga är annars att bönderna kan ge levande illustrationer till den indiska statistikens döda siffror om hur fler och fler glider under den s k fattigdomsgränsen.

Jag har tillsammans med en ekonom från **University of Kashmir** besökt byn Manigam. Här beklagade sig ingen. Även de fattigaste bönderna sade att de fått det mycket bättre under de senaste 30 åren. En rundvandring i byn förstärkte intrycket. Här fanns inte den skärande fattigdom som man annars ser. Manigam är på intet sätt unik i Kashmir.

☐ Bönderna i Kashmir brukar själva sin jord. Och det är bara en av många skillnader mot andra delar av Indien.

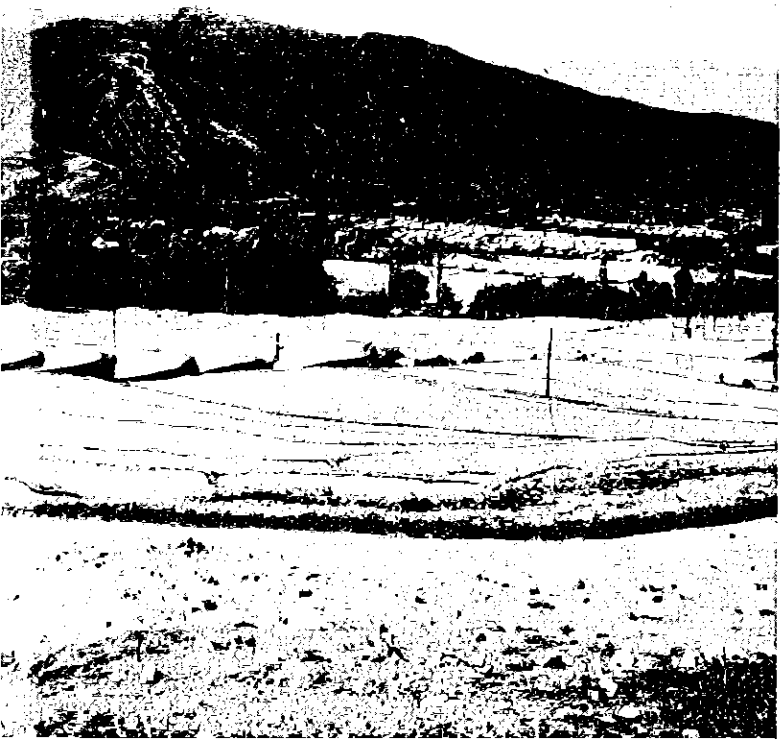

Självägande bönder

Det betyder inte att Manigam är en rik by utan bara att topp och botten på inkomstfördelningens pyramid skurits av. Kvar är självägande bönder som med eget arbete brukar sin jord. Bönderna exploaterar med andra ord sin egen arbetskraft men de behöver inte låta sig exploateras av andra.

Vissa av delstaten Jammu och Kashmirs problem stammar från detta fria bondestånd. Brist på arbetskraft är ett »problem«. I resten av Indien springer proletariserade bönder benen av sig för att till svältlöner arbeta som kulier på byggen, vägarbeten o s v. I Kashmir måste man importera sådan arbetskraft från slätterna. Antagligen som resultat av jordreformen.

Det är också ett problem att försörja den icke-jordbrukande befolkningen med livsmedel. Kashmir måste importera ris, grönsaker och fårkött trots att landet har utmärkta möjligheter för att bli självförsörjande. Också detta problem kan ha sin rot i jordreformen. I resten av Indien förser godsägare och rikebönder genom att exploatera halvsvältande bönder resten av befolkningen och t o m exportmarknaden, med livsmedel.

I Kashmir föredrar bönderna att äta sig mätta. Det verkar som om de föredrar olika bisysselsättningar framför att odla för avsalu. Många åker till slätterna på vintern där de, välnärda och ofta yrkesskickliga, är eftertraktad arbetskraft.

Andra går in för handel eller söker anställning i den svällande statsapparaten. Hantverk är en viktig inkomstkälla, och på sistone har regeringen verkat för spridning av Srinagars hantverkstradition på landsbygden.

Det finns mycket lite tillförlitlig statistik om Kashmir. Vad det gäller produktiviteten visar statistiken att den är låg, men det beror troligen på att bönderna döljer sitt skörderesultat för att undgå beskattning - en gammal god tradition från feodala dagar, då det gällde att gömma så mycket som möjligt för skattefogden.

Mekanisering

Delstatens jordbrukspolitik verkar mycket trevande. Betoningen av mekanisering stärker detta intryck. Traktorer som det är frågan om är arbetsbesparande men ökar inte arealproduktiviteten, trots att det är den senare som borde prioriteras.

En utbyggnad av andelsföreningarna verkar vara en bättre väg. Man har redan kreditkooperativ som fungerar mycket bättre än i resten av Indien. De har varit strategiska i avskaffandet av privat ocker - också det unikt i Indien.

Försäljningskooperativ borde vara nästa steg, så att man kunde locka bönderna att specialisera och odla mera för marknaden.

Kashmir är fortfarande ett fattigt land och beteckningen »den lyckliga dalen« skorrar säkert falskt i många kashmiriers öron. Men dalen har ändå befriats från de barbariska former av exploatering som tryckte ner befolkningen under maharajans tid och som fortfarande kännetecknar stora delar av det övriga Indien. ■ ■

Göran Djurfeldt är sociolog i Köpenhamn.

— Géza Nagy

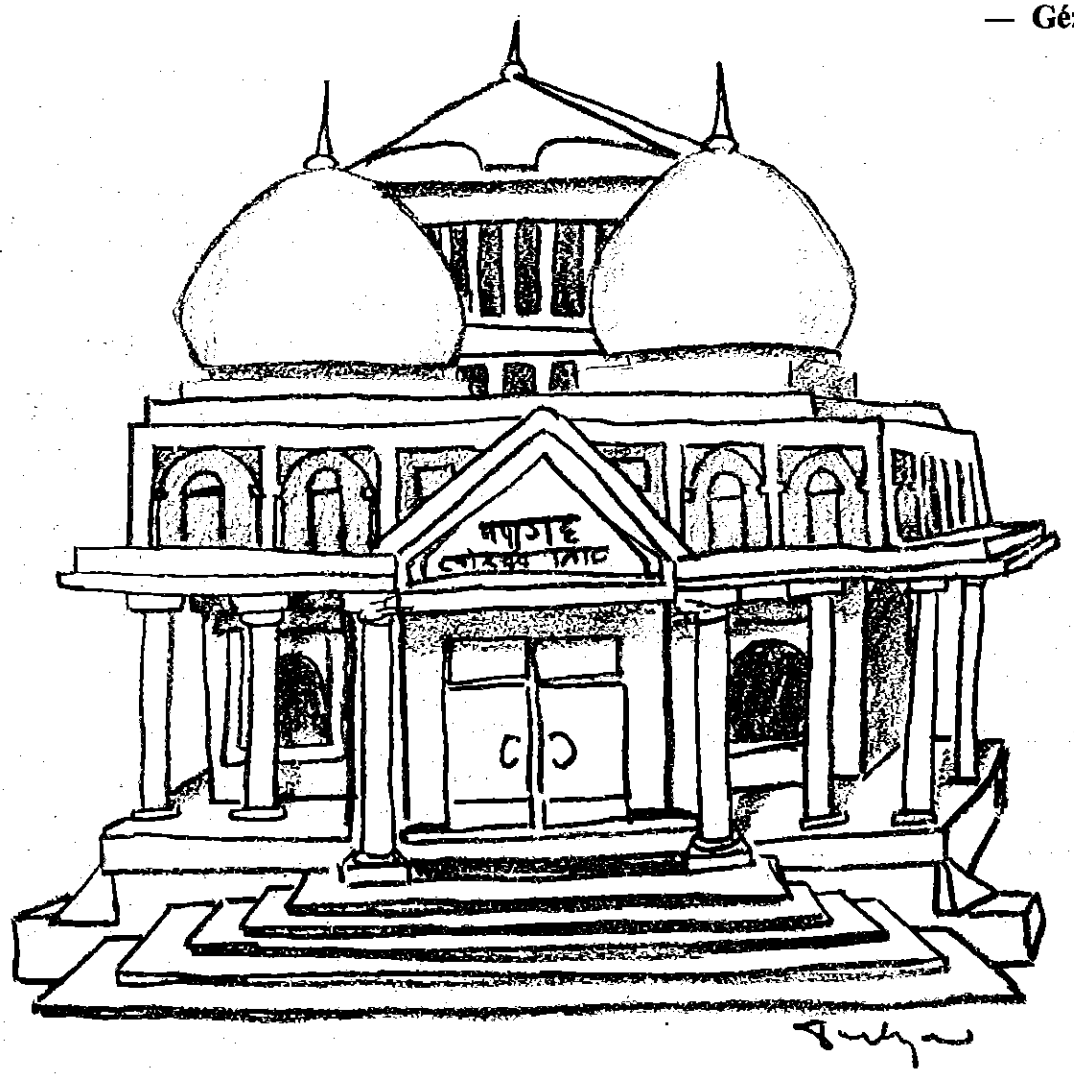

teckning: TORBJÖRN KARLSSON

Gobinda Mukhoty:

— Dödsstraffet måste bort

I somras fick Göteborg besök av en ledande indisk förkämpe för mänskliga fri- och rättigheter. Det var Gobinda Mukhoty, advokat vid Indiens högsta domstol, Supreme Court of India, och ordförande i »Peoples Union for civil liberties and democratic rights» (PUCL).

Han reste omkring och berättade om repressionen i Indien och om PUCL:s verksamhet. Med sig hade han en hög rapporter, som alla vittnade om att kränkandet av de mänskliga fri- och rättigheterna är mycket utbrett i Indien.

bakgrund

▷PUCL, Peoples Union for Civil Liberties, som bildades 1974, har flera föregångare. Den första organisationen av den här typen i Indien var det s k **Civil Liberties Organisation**, som kom till 1950 och existerade i några år. Den bestod endast av jurister som då enbart tillhörde de högre kasterna och de jordägande klasserna.

Det skulle dröja ända till 70-talet innan en egentlig medborgarrättsrörelse kom igång. 1971 bildades **Lawyers' Committee for Civil Liberties and Legal Aid**, (LCCLLA), kanske främst som en respons på det drastiskt ökande våldet och repressionen runt om i landet, och då speciellt i Väst-Bengalen.

1973 var det dags för en bredare rörelse som förutom jurister bestod av journalister, läkare, professorer och andra intellektuella. Många av LCCLLA:s gamla medlemmar gick med i denna organisation som fick namnet **Association for the Protection of Democratic Rights** (APDR). I det ambitiösa program som APDR utformade stod det att man skulle studera förhållandena i fängelserna, de politiska fångarnas situation, samt »massupprorens» natur.

APDR hann också göra några studier i områden där naxalitaktiviteter förekom, t ex i Bhojpur, Bihar. Men det visade sig snart att APDR var mindre intresserat av »massuppror» och politiska fångar än t ex av domarnas avsättning vilket man ordnade en kampanj kring. Så de mer »progressiva» lämnade APDR och bildade PUCL, som för tillfället är den viktigaste medborgarrättsrörelsen i Indien.

Maktmissbruk

PUCL var aktivt under undantagstillståndet, bl a organiserades hemliga, underjordiska möten runt om i landet av delstatsavdelningarna. Nu arbetar man mest med frågor som rör fängelserna. T ex ingår medlemmar av PUCL - tillsammans med andra organisationer - i en inofficiell utredningsgrupp som arbetar med att kartlägga förhållandena i de indiska fängelserna. Denna grupp samarbetar i sin tur med den officiella utredningskommittén **National Police Commission**, som tillsattes i november 1977. Denna polisutredning syftar till att kartlägga hela polisväsendet, inklusive polisbrutalitet och polisens maktmissbruk i allmänhet. ■■

Géza Nagy är sociolog vid Göteborgs universitet.

Vi började med att fråga om situationen har blivit bättre under Janataregimen, sedan undantagstillståndet och Indira Gandhis repressiva regim upphörde för mer än två år sedan?

— Tre förbättringar har ägt rum direkt efter den nya regimens makttillträde: 1) presscensuren avskaffades; 2) tillägget till Konstitutionen, enligt vilket medborgarna berövades en lång rad fri- och rättigheter, ströks; 3) medborgarna kunde tala fritt och öppet igen.

● I vilka avseenden har situationen inte förbättrats?

— Det är mest i teorin förbättringarna skett. De eftersatta grupperna - minoriteterna, stambefolkningen, de oberörbara och de jordlösa lantarbetarna - för dem har det snarast försämrats. Det är som om det fanns två olika världar i delar av Indien. Den ena är maktens värld, som tillhör jordherrarna, polisen och administrationen. Dessa arbetar tillsammans mot det fattiga folket som tillhör den andra världen. De medborgerliga fri- och rättigheterna är mest till för ett fåtal. Ska det bli någon förändring fordras det en ekonomisk frigörelse och en förändring av maktstrukturen.

Missförhållanden

I en av de rapporter som PUCL har publicerat dras liknande slutsatser, utifrån ett konkret exempel av missförhållanden som en fem-mannakommitté har studerat. Det var i Telangana-området (ett område som har lång revolutionär tradition) i Andhra Pradesh, som vissa händelser drog till sig Högsta Domstolens och PUCL:s uppmärksamhet.

I augusti 1978 drog polisen in i området och satte upp stora polisläger i byarna. Omkring 800 bönder och lantarbetare arresterades och många dömdes för »kriminella aktiviteter». Skottlossning förekom från polisens och jordherrarnas sida och det hela kulminerade i att två »taluks» (närmast kommuner) i distriktet Karimnagar den 20 oktober förklarades för »disturbed areas».

En månad senare åkte PUCL:s kommitté till området för att ta reda på vad som verkligen hände, vilka faktorer som hade lett till den rådande »oron» och vad regeringen vidtog för åtgärder för att avhjälpa den. Kommittén kom fram till slutsatsen ▶

att alla åtgärder vidtagits för att försvara jordherrarna.

Polisläger

Rapporten redogör enkelt för den vardagliga repressionen som den fattiga befolkningen i området varit och är utsatt för från jordherrarnas sida. Den visar hur ett fåtal rika jordherrar kontrollerar alla tillgängliga resurser och hur de på feodalherras vis utövar sin despotiska makt över befolkningen. En del av den vardagliga förnedringen som den fattiga befolkningen får genomlida är jordherrarnas självpåtagna rätt till sexuell exploatering av de fattiga kvinnorna.

Det är t ex kännetecknande att samtliga polisläger var placerade i anslutning till, eller i närheten av, jordherrarnas hem, att herrarna fick behålla sina vapenlicenser, samt att utegångsförbudet efter kl 21 bara gällde bönderna och de andra fattiga i byarna.

●Mr Mukhoty, vad kan en organisation som PUCL göra för att avhjälpa sådana här missförhållanden?

— Det är inte lätt att vara optimistisk. Visserligen har situationen blivit bättre i vissa avseenden sedan undantagstillståndet. Man kan t ex nu gå till byarna och göra sådana här undersökningar och avslöja vad som händer där även om det inte är helt oriskabelt. Det har hänt att folk från PUCL fått stryk och jagats iväg av polis och jordherrarnas »goondas» (se artikel i Sydasienbulletinen 2-1979).

foto: THOMAS BIBIN

— Man kan också publicera rapporter, som den ovan nämnda, och t o m få den diskuterad i pressen, av riksdagen och regeringen. Men sedan händer troligtvis ingenting, inga åtgärder vidtas, allt fortsätter som förut, säger han halvt resignerat.

Nej, Mr Mukhoty har ingen större tilltro till det etablerade politiska systemet i Indien, vare sig det är under Janatas eller Kongresspartiets regim.

Dödsstraff

Ändå anser han att det är viktigt att fortsätta att arbeta på det här sättet och att åtminstone bidra till att förhindra att läget förvärras ytterligare. En viktig funktion av det här arbetet är att skapa opinion runt om i landet mot t ex dödsstraffet, speciellt för politiska fångar. Det gäller inte minst att skapa opinion bland jurister, vilket Mukhoty också försöker bland sina kollegor i Högsta Domstolen.

— Men det är inte många av mina kollegor som delar mina åsikter, säger han uppgivet.

●Känner de till ditt engagemang och vad tycker de i så fall?

— Oh ja, de känner till det. En del tycker jag är knasig, vissa visar sin uppskattning, de flesta är likgiltiga, de bryr sig bara om sitt eget liv, att tjäna pengar, det är allt. Tyvärr är det ytterst få, jag kan räkna dem på mina egna fingrar, som är med i medborgarrättsrörelsen.

●Hur stora är möjligheterna att avskaffa dödsstraffet i Indien?

— Det finns en stark opinion för att behålla dödsstraffet men vi försöker skapa en starkare opinion för att avskaffa det. Vi har flera domare i Högsta Domstolen som stöder oss i denna fråga. De ber oss t o m representera de åtalade. Men det kommer att ta tid för så fort det händer ett kusligt mord så svänger opinionen till förmån för dödsstraff.

●Och hur är det med dödsstraff för politiska fångar? På senare år har t ex flera naxaliter hängts, trots en ganska utbredd och aktiv opinion. Ett exempel är Krishan Chetty som hängdes så sent som i juli 1978, under den nya Janata-

regimen. Det är ytterligare flera som sitter i fängelse och väntar på att få sin dödsdom verkställd.

— Vi kämpar för att få deras dödsdom upphävd och våra chanser att lyckas är inte så små, säger han och låter genast lite mer optimistisk.

»Sammanstötningar»

Men när vi pratade om behandlingen av naxaliterna i fängelserna försvinner optimismen.

— Det finns ju andra sätt att ta livet av naxaliterna än genom hängning, smartare och mer utprövade sätt. Det skapas sammanstötningar och så dödas naxaliterna.

☐ *Än hängs naxaliter i Indien.*

teckning: TORBJÖRN KARLSSON

Det har kommit två rapporter från den s k Tarkhundekommittén som tillsattes efter valet i mars 1977. Kommittén, som bestod av högt uppsatta jurister och andra framstående medborgare - t ex journalisten Kuldip Nayar - hade till uppgift att undersöka vad som låg bakom de s k sammanstötningarna mellan poliser och naxaliter, i vilka åtskilliga naxaliter men ytterst få poliser dödades.

Grymma mord

Undersökningarna som utfördes i Andhra Pradesh och Punjab fick till resultat att många kallblodiga, grymma mord på påstådda naxaliter avslöjades. Kommittén fannn att de flesta historier om flykt och sammanstötningar var påhittade. Men så kan man undra vad som hänt sedan. De ansvariga kan nämligen inte hittas, inga finns att ställa till svars. Problemet har varit att delstatsregeringarna och -myndigheterna vägrat samarbeta med kommittén.

På frågan om hur många naxaliter som fortfarande sitter i fängelse kunde Mr Mukhoty inte svara, han svarade bara mycket allmänt att de flesta nog var frigivna.

Tidningen **Frontier**, som står naxaliterna nära har anklagat PUCL och andra borgerliga medborgarrättsorganisationer för att vara ointresserade av naxaliternas öde. Och enligt uppgifter sitter 300 naxaliter i fängelse. Andra siffror talar om flera tusen.

● Är behandlingen av naxaliterna i Väst-Bengalen bättre än i andra delstater?

— Oh ja, mycket bättre, mycket bättre. Chefsministern själv, Jyoti Basu, har offentligt sagt att de kommer att bemötas politiskt och inte på det gamla vanliga sättet som de har behandlats tidigare på andra håll.

»Naxalithotet»

Detta är en kontroversiell fråga och svaret Mr Mukhoty ger stämmer dåligt med den information vi har från andra källor. T ex rapporterna från Chefsministrarnas möte i New Delhi i september 1978. Vid det mötet intog diskussionerna om »naxalithotet» en central plats. Bl a informerade Jyoti Basu om naxaliternas ökande aktiviteter i Väst-Bengalen och om delstatsregeringens beslutsamhet att bemöta dem »med kraft», tillsammans med politiska åtgärder.

Det är ett känt faktum att naxaliterna är i starkt växande i Väst-Bengalen - både i fråga om organisation och aktiviteter - och att Vänster-Front-regeringen, med CPI(m) i spetsen, är mycket bekymrad över detta.

PUCL är en organisation som består av folk med olika politiska sympatier, från Jan Sangh till CPI(m), men knappast några mer militanta revolutionärer. Den kan närmast karaktäriseras som en borgerligt demokratisk, humanistisk organisation. Mr Mukhoty kallas sig själv »liberal humanist».

Jämfört med andra medborgarrättsrörelser i Indien anses dock PUCL vara mer progressiv, vilket medges även av personer på den yttersta vänsterkanten. ■ ■

— Géza Nagy

naxaliterna enas igen

Efter flera års splittring verkar den naxalitiska rörelsen i Indien nu åter gå mot ett enande. Detta sedan de två viktigaste revolutionära grupperna i Indien på ett möte i juni beslöt gå samman och återupprätta ett enhetligt CPI(ML)*. Det innebär ett stärkande av masskampslinjen inom naxalitrörelsen och ett bakslag för den terroristiska linjen. Samtidigt är det dock möjligt att CPI(ML) genom sammansmältningen på sikt kommer att drivas i en mer militant riktning.

De två grupper som gått samman är PCC, CPI(ML)*, även kallad SNS-gruppen efter ledaren Satya Narain Singh, och CC, CPI(ML)* under ledning av **Vinod Mishra**.

Det sensationella i den nya enheten är att Mishras grupp som tidigare förespråkat väpnad kamp och »annihilationsaktioner», vilket starkt bidragit till att urarta naxalismen till individuell terror, nu försonats med motståndarna till denna s k pro-Mazumdar-hållning*. SNS-gruppen deltog i de senaste parlamentsvalen och fick flera mandat.

Väpnad kamp

Det har varit känt sedan en tid att det funnits motsättningar inom Mishras grupp just i frågan om att kombinera väpnad kamp med massmobilisering. Mishra själv menar att en sådan kombination är nödvändig, men inom partiet har också funnits mer ortodoxa Mazumdar-anhängare, som vill ha en militant gerillaverksamhet utan att bry sig om att utveckla någon masskamp. Dessa som inte accepterat sammansmältningen med SNS-gruppen har stannat utanför och håller nu på att gruppera om sig.

Vinod Mishra som länge ansetts vara en av Indiens farligaste och mest fruktade revolutionärer har trots polisens och militärens jakt på honom undgått att tas till fånga. Född i Uttar Pradesh 1946 utbildade han sig till ingenjör i Väst-Bengalen. Han var med om att organisera en »röd armé» (People's Liberation Army), som bestod av ett hundratal s k »självförsvarsgrupper», i Bhojpurområdet i Bihar. Sedan 1971 är han naxalit, från 1975 ledare för sin fraktion av det gamla CPI(ML).

Befriade zoner

Bhojpur var på den tiden Indiens oroligaste och mest revolutionära område. Mishras grupp upprättade där en Provisorisk Revolutionär Regering. Det fanns byar dit varken polis eller myndigheter vågade sig, s k »befriade zoner». Mishra blev en legendarisk person som alla pratade om men som få hade sett.

foto: STU LEN

□ *Naxaliternas ledare Charu Mazumdar, död i fängelse 1972.*

Efter valet i mars 1977 flyttade Vishna över sitt högkvarter och sina aktiviteter till Bankura-området i västra Väst-Bengalen, där han byggt upp »röda baser». Gruppen sägs ha ett starkt stöd bland lokalbefolkningen, vilket kan stämma med tanke på att polisen inte lyckats gripa Vishna, trots att gruppen genomfört flera lyckade aktioner. En del har varit av typen »annihilation» av polismän och »ryckning» av vapen.

Gruppen har också varit aktiv i Calcutta, där dess viktigaste aktiviteter bestått i vandalisering av statyer (på t ex framstående kongressmän) och av affischkampanjer.

Delstatsregeringen under ledning av CPI(M) har inte haft några framgångar i sina motaktioner, som sträckt sig från egna affischkampanjer till mer repressiva åtgärder som inrättandet av speciella anti-gerilla-trupper. ■ ■

Noter:

* Communist Party of India (Marxist-Leninist). Partiet splittrades 1972.
* Provisional Central Committee, CPI(ML).
* Central Committee, PCI(ML).
* Charu Mazumdar var den som ledde Naxalitupproret 1967. Han lade stor vikt vid »annihilation» (tillintetgörelse) av klassfienden. Det innebär konkret avrättning av enskilda utvalda personer - som en »högre form av klasskamp».

Världsbanken lånar inte bara ut pengar. Den bestämmer också många utvecklingsländers ekonomiska politik genom att vara ständigt representerad i dessa länders viktigaste ministerier. Och bankens lån går i allt högre grad till förtryckarregimer.

Det menar journalisterna Joseph Collins och Frances Moore Lappe i en rapport som publicerats i Bombay-tidskriften Economic and Political Weekly, och de ger exempel från Bangladesh, ett land som mer eller mindre står under förmynderi från världsbanken. Sydasienbulletinen har gjort en sammanfattning av deras rapport.

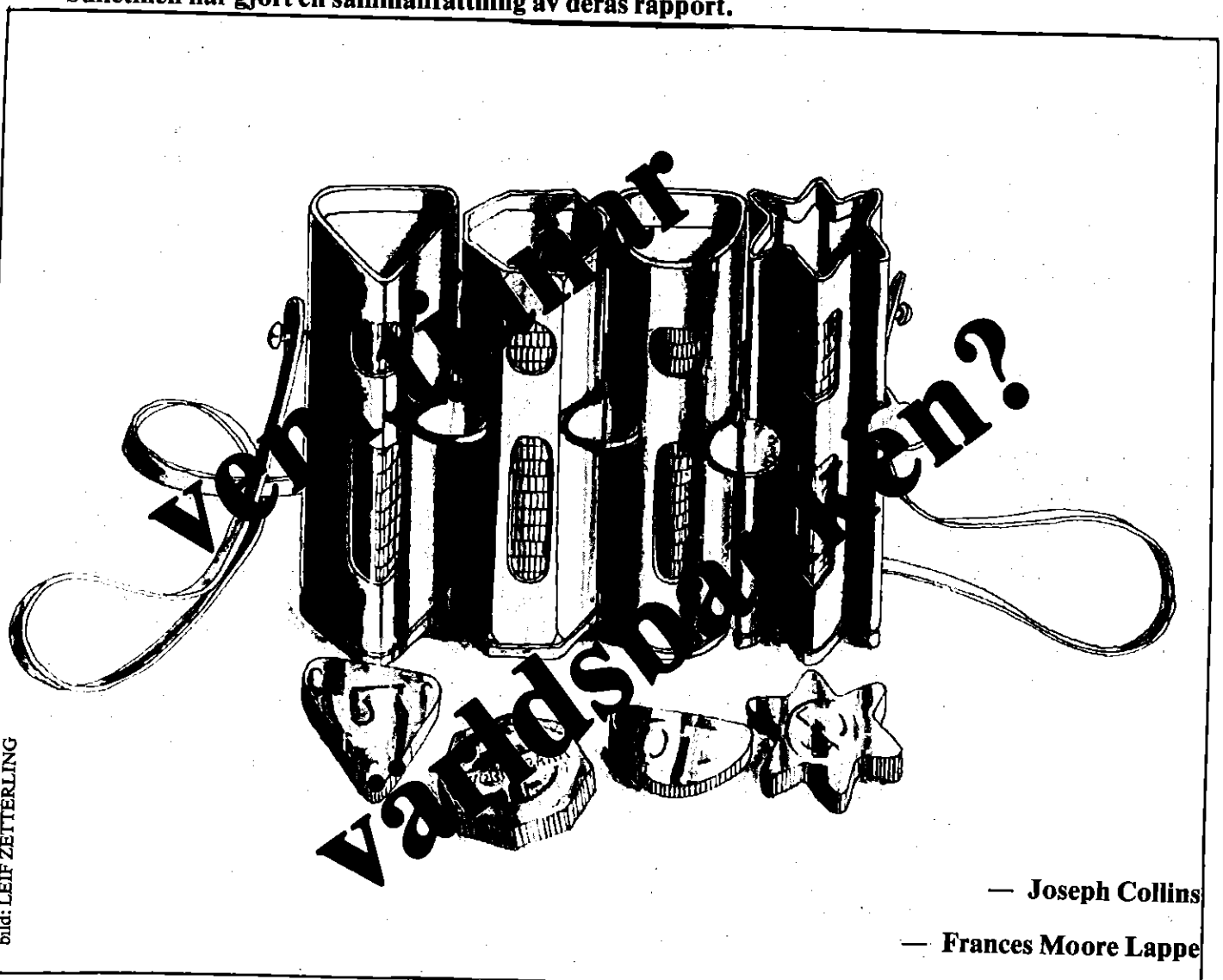

bild: LEIF ZETTERLING

— Joseph Collins

— Frances Moore Lappe

Världsbanken har snabbt ryckt fram som den ledande finansiären av utvecklingen i u-länderna. För 1979 räknar man med att banken ställer nära 10 miljarder US dollar till förfogande. Och president Carter har bett de amerikanska skattebetalarna att fördubbla sitt bidrag i år, när USA ger dryga två miljarder till banken i dess omskrivna »generalangrepp på fattigdomen».

Viktig insidesinformation om Världsbankens stridsplaner får man om man kan komma över något av bankens hemliga dokument om deras landsbygdsprojekt. Bankens tjänstemän tycks här följa en ritual som ligger fjärran från de senaste fem årens offentliga retorik om tillfredsställandet av »basbehoven». Tekniska och statistiska uppgifter radas upp och man talar om de fattiga i paramilitära termer som t ex »the target population» (målpopulationen). Det utåtriktade talet om folkets deltagande i utvecklingen ersätts internt av tesen om att de fattiga endast kan nås »uppifrån».

Utländska resurser

Projektförslag som formellt har författats av de lokala regeringarna skrivs för det mesta av bankens folk, ofta influgna från ▶

Washington på några dar. Och förutsättningen är given: en utveckling kommer till stånd genom utländska resurser vilket kräver ett gynnsamt klimat för utländska banker och företag.

Ta t ex Världsbankens lån till regeringen i Bangladesh för att finansiera 8.000 djupborrade brunnar. Varje brunn kan ge vatten åt dryga 240.000 m² (60 acres) åkrar och de gör det möjligt att ta ut en extra risskörd i nordvästra Bangladesh. 25-50 bönder skulle kooperativt kunna dra nytta av varje brunn enligt bankens planer.

Men nu har två fristående forskare, Betsy Hartmann och James Boyce, som i nio månader bott i en av projektbyarna, funnit vad som framgått klart för folket i byn: att brunnen blev en mans egendom och att den mannen är byns störste jordägare. Världsbanken (dvs regeringen i Bangladesh) betalade 12.000 dollar för varje brunn; denne jordherre betalade mindre än 300 dollar för samma brunn och det mest i form av mutor till lokala tjänstemän. Kooperativet är inget annat än några namnunderskrifter han samlat ihop på en papperslapp.

Resultat: inte bara ett misslyckande i att nå »the target group», utan också ett stärkande av jordherrarna på bekostnad av de alltfler jordlösa.

Kooperativ

Undersökningar vi själva gjort av ett annat stort Världsbanksprojekt »RD-1» (Landsbygdsutveckling, fas ett) har lett till samma slutsats. Kooperativerna tas över av de rikaste 10% av bybefolkningen, dvs de som äger 24.000 m² (6 acres) eller mer. Övriga klarar helt enkelt inte villkoren för medlemskap och lån.

Och ett nyligen publicerat uttalande från banken bekräftar vad det är fråga om. Där sägs att:

»I många länder är det viktigt att undvika motstånd från landsbygdsbefolkningens mäktiga och inflytelserika element om man vill undvika att få bankens program kullkastade inifrån.»

Men det finns faktiskt ett litet undantag i detta jättelika 16-miljonersprojekt (dollar!). Låt oss se närmare på det. Där ska nämligen ges ett lån på 4.000 dollar till ett kooperativ bland jordlösa för att man ska kunna införskaffa en bevattningsdamm och 12.000 m² (3 acres) jord. Men i byn finns mycket mer kronojord vilken emellertid byns rikemän lagt beslag på. Och lantarbetarnas inkomster är så små att de måste arbeta för rikebönderna dessutom för att överleva. På detta sätt blir projektet indirekt ett lönetillskott för rikebönderna.

Korruptionen

Dessutom inbegrips bara en tredjedel av byns jordlösa i projektet och det är inte på något sätt inriktat på att bekämpa den byordning som håller dom kvar i jordlöshet. Vi kunde inte se det som nåt annat än ett skådeprojekt, och i kooperativets gästbok fann vi också många namnteckningar från europeiska och kanadensiska besökare.

Inte ens när det gäller korruptionen på central nivå tycks banken våga rubba cirklarna. Kostnaderna för pumparna har stigit från nio till tolv miljoner dollar bara för att tillgodose profitbehovet hos importören, f ö Bangladesh' rikaste man.

Däremot försöker Världsbanken, precis som andra banker, att minska risktagningen. Man säger att »Det enda sättet att undvika förluster är att endast låna ut till de som har så god investeringspotential att de kan producera ett marknadsöverskott.» Det är inget annat än en omskrivning för att säga att man kan bara ge pengar åt de större jordägarna. Och det som ger ett marknadsöverskott det är inte matproduktion utan produktion av s k kommersiella grödor som t ex bomull och gummi.

Marknadsöverskottet får alltså inte ätas upp av bönderna, och banken noterar envist att:

»...vår övervakning kan aldrig helt förhindra en ökad konsumtion som en följd av långivningen, inte ens när lånen ges i varuform.»

Man kan stilla undra vem som hjälper vem. Mot bakgrund av bankens politik är det knappast förvånande att USA:s utrikesdepartement nyligen bedömt saken så att för varje dollar som man ger till Världsbanken så har två dollar spenderats i den amerikanska ekonomin.

Förtryckarregimer

Men banken är inte bara en långivare. Den är också tillsammans med sin »lillasyster» **IDA (Internationella utvecklingsfonden, se not)** också en kraft som i praktiken styr den ekonomiska politiken i många länder. Man finns nu kontinuerligt i många utvecklingsländer, ofta centralt placerade i planeringsministerierna, så även i Bangladesh där man finns i flera viktiga ministerier. Världsbanken har här en stark position och man bestämmer t ex landets internationella kreditvärdighet.

Idag går bankens lån i allt högre grad till förtryckarregimer, regimer som är villiga att godta de krav på finanspolitiken som ställs av banken. Fyra militärdiktaturer, Argentina, Chile, Filippinerna och Uruguay, får sjudubblade lån från Världsbanken 1979 medan lånen till andra länder bara tredubblas.

Inåt sett är Världsbanken varken demokratisk eller representativ. Den är inte ansvarig för någon annan än sig själv och det är naivt att tro att denna institution kan eller vill undersöka sig själv. Bankens interna handlingar är hemliga. Och knappast någon forskare har gett sig på att studera banken med resultat att det inte finns mycket skrivet om den (bortsett från vad banken själv ger ut). Inte heller vittnar bankens folk inför parlamentariska utskott eller undersökningskommissioner. ■ ■

Övers: Thomas Bibin

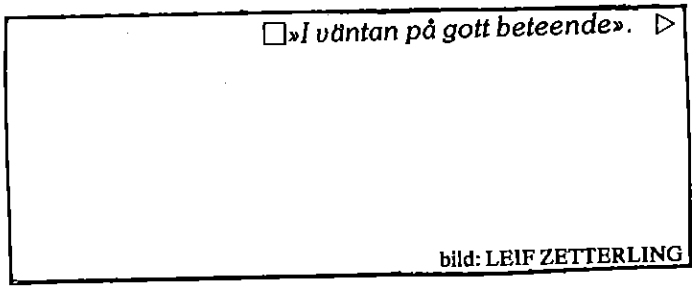

□»I väntan på gott beteende». ▷

bild: LEIF ZETTERLING

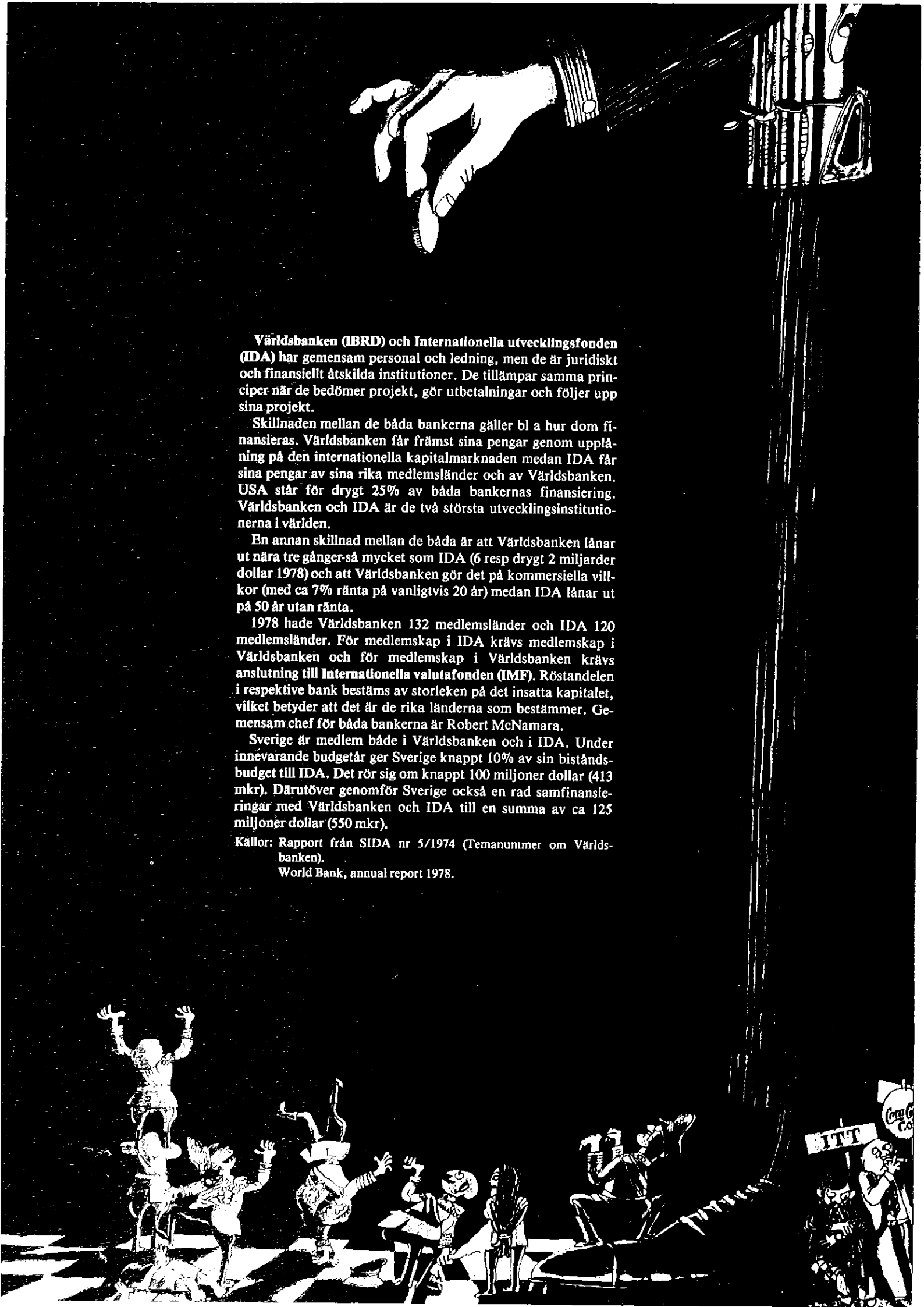

Världsbanken (IBRD) och **Internationella utvecklingsfonden (IDA)** har gemensam personal och ledning, men de är juridiskt och finansiellt åtskilda institutioner. De tillämpar samma principer när de bedömer projekt, gör utbetalningar och följer upp sina projekt.

Skillnaden mellan de båda bankerna gäller bl a hur dom finansieras. Världsbanken får främst sina pengar genom upplåning på den internationella kapitalmarknaden medan IDA får sina pengar av sina rika medlemsländer och av Världsbanken. USA står för drygt 25% av båda bankernas finansiering. Världsbanken och IDA är de två största utvecklingsinstitutionerna i världen.

En annan skillnad mellan de båda är att Världsbanken lånar ut nära tre gånger-så mycket som IDA (6 resp drygt 2 miljarder dollar 1978) och att Världsbanken gör det på kommersiella villkor (med ca 7% ränta på vanligtvis 20 år) medan IDA lånar ut på 50 år utan ränta.

1978 hade Världsbanken 132 medlemsländer och IDA 120 medlemsländer. För medlemskap i IDA krävs medlemskap i Världsbanken och för medlemskap i Världsbanken krävs anslutning till **Internationella valutafonden (IMF)**. Röstandelen i respektive bank bestäms av storleken på det insatta kapitalet, vilket betyder att det är de rika länderna som bestämmer. Gemensam chef för båda bankerna är Robert McNamara.

Sverige är medlem både i Världsbanken och i IDA. Under innevarande budgetår ger Sverige knappt 10% av sin biståndsbudget till IDA. Det rör sig om knappt 100 miljoner dollar (413 mkr). Därutöver genomför Sverige också en rad samfinansieringar med Världsbanken och IDA till en summa av ca 125 miljoner dollar (550 mkr).

Källor: Rapport från SIDA nr 5/1974 (Temanummer om Världsbanken).
World Bank, annual report 1978.

indisk miljörörelse:

kamp mot skogsbolagen

Den första demonstrationen äger rum på torsdagen.

Längs gatorna tågar dubbla led av män, i slitna byxor, ylletröjor, några t o m med canvaskängor. De är nästan alla i övre medelåldern, någonstans mellan 50 och 60. De är alla arbetslösa, eller åtminstone - som det heter - »undersysselsatta». De tågar genom staden Tehris gator upp till den kommunala förvaltningens kontor. De kräver jobb. De kräver ökade satsningar på »utveckling av bergsdistrikten». De vill att fler vägar ska byggas, fler dammar anläggas, fler industrier lokaliseras norrut. De vill också vara med och skörda frukterna av »framsteg och industrialisering». Och visst är det så att vägar, dammar och fler industrier är det som ska ge oss framsteg och framtid?

Den andra demonstrationen äger rum på lördagen.

Längs samma gator tågar tredubbla led av kvinnor - med saris lindade runt yllekoftorna, plastsandaler på fötterna, tomma vatten krus på huvudet. Det är kvinnor i alla åldrar; de är alla småbönder från byarna i dalgången. De tågar genom Tehris gator upp till kommunalkontoret. De kräver vatten. De kräver inflytande över vad som händer i bergstrakterna. De kräver stopp på de besinningslösa avverkningarna. De föreslår ett byskogsbruk som alternativ till den traditionella utvecklingsplan för området, som myndigheterna arbetar efter. Kvinnorna har sett vattentäkterna sina och anklagar utvecklingspolitiken för hänsynslöshet. De vill från början vara med och utforma framtidsplanerna för sin region. För att få garantier på att det över huvud taget ska bli några frukter att skörda.

Staden **Tehri**, där de båda demonstrationerna ägde rum i början av juni i år, ligger i distriktet **Tehri-Garhwal** - ett av de åtta bergsdistrikt som utgör delstaten **Uttar Pradeshs** nordligaste gränsområden. Dessa åtta distrikt i Himalaya (de kallas tillsammans **Uttarkhand**) håller i många avseenden i nyckeln till Indiens försörjning: skogstillgångarna i bergsdistrikten har länge utgjort en eftertraktad resurs för landets industri; de stora flodsystemen i norra Indien rinner upp här - elkraft, bevattning, mineraltillgångar, virke; resurserna är många och nödvändiga. Den minsta obalans i Himalayas ekologi - och allt det jordbruk som drivs i anslutning till Ganges och Yamuna och dess bifloder (dvs i praktiken jordbruket i hela norra Indien) hotas.

Obalansen är redan åstadkommen - hotet redan verklighet. Om man tittar närmare på bakgrunden till flera av de »naturkatastrofer» som fört upp nyheter från Indien på dagstidningarnas förstasidor de senaste åren, så hittar man allt oftare miljöproblemen i bergstrakterna som bidragande orsak.

Från vårdträd till handelsvara

— Så länge människan kan minnas har skogen gett henne mat och skydd, foder, ved och redskap, säger **Sundarlal Bahuguna**, en av ledarna för **Chipko Andolan**, den folkliga rörelse som växt fram i Himalayaområdet och som bl a försöker få stopp på den skövling av naturen, som äger rum helt ohämmat sedan årtionden.

— Det fanns ett positivt beroendeförhållande mellan människan och skogen, mellan människan och naturen. I många samhällen - inte bara det indiska - har trädet varit (och är!) livets symbol. Den klassiska indiska kulturen blomstrade i skuggan under grönskande träd.

Men den naturliga hänsynsfullheten gentemot naturen slogs sönder av den moderna industri-kulturen - i Indien representerad av den brittiska kolonialmakten. Under det brittiska väldet började man betrakta våra skogstillgångar framför allt som en handelsvara och en källa till profit. Bybornas traditionella rätt att använda skogen togs ifrån dem - och regeringen tog över en kommersiell exploatering av skogarna.

Den nya politiken och ekonomin tog varken hänsyn till lokalbefolkningens behov eller till naturens balans. Många, särskilt männen, måste söka arbeten långt borta från sina hemtrakter.

Natur och kultur i spillror

Idag är konsekvenserna av den officiella skogspolitiken, så som den har bedrivits, lätt att iaktta. Shangrila-drömmen om Himalaya som en utpost med orörd natur och orörd kultur är i högsta grad en flagnad myt.

Var kommer då Chipko Andolan in i bilden?

Sundarlal Bahuguna berättar:

— Byborna har inte alltid accepterat den officiella skogspolitiken. I Uttarkhand började det här seklet med en massrevolt mot sättet att handskas med skogarna. På så sätt är Chipko Andolan - »trädkramarrörelsen» - bara dagens uttryck för en sekelgammal motståndskamp.

Kvinnorna stannade kvar för att ta hand om familjen, jordbruket och boskapen - det är kvinnorna som erfarit effekterna av det senaste seklets »utvecklingspolitik». Till följd av kalhuggningarna har källflödena torkat upp - i många byar måste kvinnorna idag gå till fots flera kilometer för att hämta det lilla vatten som finns tillgängligt.

Under regntiden är numera översvämningar vanliga - regnvattnet absorberas inte längre av ett ymnigt skogsbestånd. Jordskred hotar allmänt - träden finns inte längre kvar och kan binda myllan; rotsystem håller inte längre klippblock och stenbumlingar kvar längs sluttningarna. Ved, foder, frukt, gröngödning, byggnadsmaterial - allt baserat på skogen - är numera ytterst knappa tillgångar.

Männens bidrag till de kvarlämnade familjerna är ofta bara den penningavi, som de i bästa fall kan skicka från sina eventuella jobb som värvade i armén eller tjänsteandar i städerna på slätten. Samhällsvetarna har börjat beteckna bergsekonomin som en »money-order economy» (avi-ekonomi).

— Fröet till dagens Chipko-rörelse såddes faktiskt av Uttar Pra- ▶

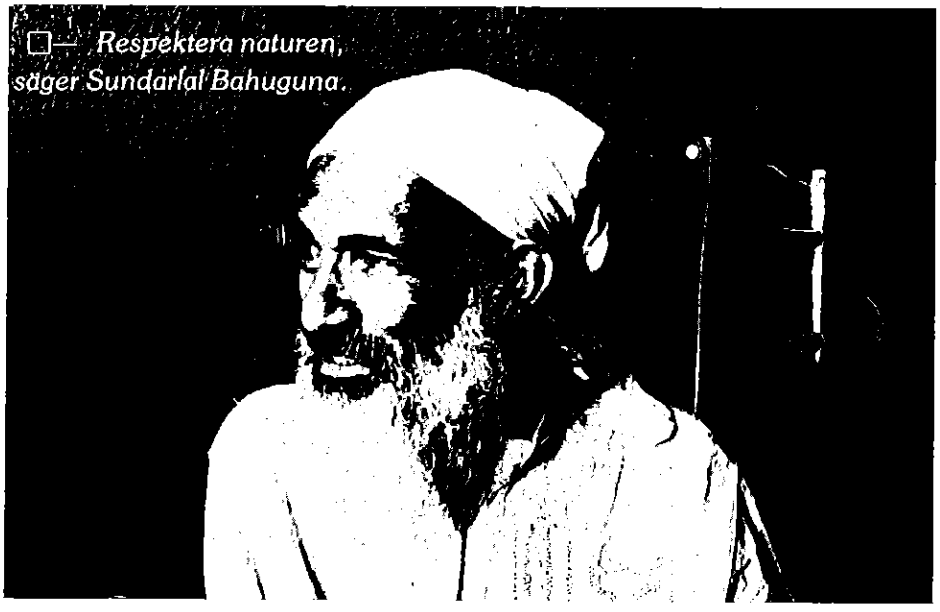

— Respektera naturen, säger Sundarlal Bahuguna.

Text och foto:

— Birgitta Göransson
— Ivo Illiste

deshs delstatsregering. För något år sedan auktionerade de ut ett tillstånd att fälla mullbärsträd utanför en by till en sporthandlare i Allahabad. Mullbärsträdet har sedan generationer använts av byborna för tillverkning av plogar - men nytillverkar ju inte plogar så värst ofta, så beståndet har aldrig varit hotat av dessa traditionella rättigheter. Men nu förvägrades byborna plötsligt denna rätt, med motiveringen, att den vetenskapligt bedrivna skogspolitik som Skogsdepartementet svarade för måste sätta stopp för avverkning av mullbärsträd just i det här området.

Någon månad senare upptäcker dessa bybor, att en skogsentreprenör gör förberedelser att fälla precis dessa »vetenskapligt skyddade» träd! Undra på att byborna reagerade häftigt. »Vad är det här för sorts vetenskap?», undrade de. »En vetenskap som förnekar plogar men försvarar bordtennisrackets?!» De beslöt skydda träden genom att hålla om dem, krama dem, för att förhindra skogsarbetarna att hugga ner dem.

Det var så Chipko föddes.

Kritik och självkritik

Byborna började ifrågasätta vad som höll på att hända. Man samlades till bymöten och enkla skogsseminarier. Frivilliga Sarvodaya-arbetare hjälpte dem att söka svar på raden av frågor: Varför sinar källflödena? Varför torkar fälten upp? Varför spolas myllan bort? Varför slammar floderna igen? Varför blir jordskreden fler och fler? Varför finns inte längre betesmarker?

De flesta svaren ledde fram till en kritik mot den skogspolitik, som drivs av delstaten genom Skogsdepartementet och kontraktörerna - men också mot den lättvindiga behandling, som byborna själva gjort sig skyldiga till. Med byekonomin allt mer ansträngd har byborna, de mest utsatta, själva tvingats exploatera skogen långt över traditionella mönster. De människor, som sugits ut hårdast av den etablerade socio-ekonomiska strukturen, har i sin tur sugit ut skog och jord allt hårdare.

Nu har de pålagt sig själva restriktioner och gemensamt handlingsprogram: sparsammare beskärning av lövverk till foder, omsorgsfull nyplantering av foder- och fruktträd längs fält och sluttningar - ja, överallt där det är möjligt att få ner en planta eller ett frö.

Men de har också börjat ställa krav på myndigheterna - och gått till aktion mot skogsentreprenörerna.

Ekonomiska rättvisekrav

Från början betonade Chipko-aktivisterna enbart ekonomiska krav.

— *Vi krävde,* berättar Sundarlal Bahuguna, *att myndigheterna skulle sluta använda sig av kontraktörer för avverkning och i stället låta lokala kooperativ ta över. Vi krävde legala minimilöner för skogsarbetarna. Vi krävde stöd till de lokala kooperativen, så att de genom att få subsidier skulle kunna leverera råmaterial till småindustri i bergsdistrikten. Att skogshanteringens förädlingsindustri skulle ligga här, och inte nere på slätten, var en självklarhet för oss.*

Myndigheterna har tillmötesgått flera av rörelsens ursprungliga krav. Systemet med privata skogsentreprenörer har tillfälligt övergivits till förmån bl a för ett delstatligt **Forest Corporation.** Minimilöner betalas via detta delstatliga skogsbolag - Rs 7.50 om dagen i stället för 2.50 som tidigare. Koncessioner erbjuds till lokala kooperativ. Men eftersom den övergripande ekonomiska strukturen och skogspolitiken inte har förändrats, och Skogsdepartementet fortfarande har makten i sin hand, så har dessa tillmötesgåenden inte lett till den förändring i grunden, som Chipko kanske hoppades på för 5-6 år sedan.

För aktivisterna i Chipko Andolan har detta lett till en genomgripande självrannsakan. Delar av rörelsen ställer nu än starkare krav på ekonomiska förändringar -

man försöker genom konkurrenskraftiga kooperativ helt enkelt tävla på den kapitalistiska ekonomins villkor.

För andra grupperingar har självkritiken lett till ett ifrågasättande av det sociala och

Birgitta Göransson och Ivo Illiste är frilansjournalister i Lund.

□ — *Hugg ner mig, hugg inte skogen, säger kvinnorna när avverkarna kommer med sina yxor.*

ekonomiska system, som åstadkommit bergsdistriktens kris och misär - man söker idag skapa utrymme för en alternativ ekonomi baserad på ekologiska hänsyn till människor och natur.

»Stoppa fällningarna!»

Sundarlal Bahuguna företräder idag framför allt Chipkos ekologiska krav. **Men** han betonar, att det är fråga om socio-ekonomiska förhållanden, om makt och inflytande, om fördelning av resurser och inkomster. Man måste se hela detta sammanhang om man vill komma till rätta med situationen, hävdar han.

— Genom åren har vi kommit fram till en mer övergripande syn på de problem vi är drabbade av. För min egen del har mina fotvandringar i bergstrakterna varit av avgörande betydelse. 1973 gick jag 120 mil genom Uttarkhand - och jag var djupt chockerad av vad jag såg, trots att jag levt nästan hela mitt liv i bergen. I dal efter dal, i by efter by, var situationen densamma. Igenslammade vattendrag. Sinande källflöden. Bortspolat jordlager. Och överallt hotfullt nakna sluttningar. Vad jag själv såg fick mig att ändra uppfattning. Man kan inte planera för och kräva ekonomiska förändringar utan att respektera naturen, den naturliga ekologiska balansen. Och vi får stöd av flera internationellt kända experter: de betonar också att avverkning i flodernas upprinningsområden (catchment areas) kan få katastrofala konsekvenser. I Indiens så kallade vetenskapliga skogshantering betraktas bara vissa begränsade delar av Uttarkhand som upprinningsområden för våra stora flodsystem - vi menar att hela Himalaya-området i Uttar Pradesh utgör upprinningsområde.

Eric Eckholm, som studerat just det här för FN:s räkning, gör samma bedömning. Jag är övertygad om, att det måste till ett omedelbart stopp på avverkningen i alla bergsdistrikten. Men det är inte tillräckligt. Vi måste också nyplantera. Precis det här har lokalbefolkningen också insett - det är detta som Chipko handlar om: skydda de träd, den skog, vi har och plantera ny skog. Sådan skog som motsvarar bybornas behov.

Byskogsbruk

Chipko Andolan har utarbetat riktlinjer för en alternativ utvecklingsplan för Uttarkhand, en sorts Handbok För Att Överleva. Själv kallar man det för **»Chipko's Blueprint For Survival»**. Planen bygger på bybornas aktiva deltagande från planering via beslut till genomförande och uppföljning.

Vi behöver plantera lokalt anpassade, snabbväxande lövträd som ger frukter, bär, grönsaker, foder, gröngödning, bränsle, fibrer, virke - och humus (matjord), förstås. Den nationella skogspolitiken (fastslagen 1952) måste ändras - inte bara i ord (pratat vackert har man gjort länge redan) men i handling. All barrskog bör blandas upp med lokala lövträd - blandskogen är den naturliga vegetationen här.

Alternativ utveckling?

Om avverkning, synnerligen strikt kontrollerad, och skogsvård får gå hand i hand, väl organiserat och anpassat till lokala behov och förutsättningar, **då** kan de ekonomiska och sociala vinsterna från skogen även komma de fattigaste till del, menar Chipko.

Om inte?

Ja, som rörelsen övertygande demonstrerat, då kommer vinsterna enbart att gå till bolagen och samhällets redan etablerade elit. Då kommer den hänsynslösa utplundringen att få fortgå...

Men idag är Uttarkhand inte längre **enbart** skövlade sluttningar, sårige jordskred och sinande källflöden. Uttarkhand är **också** praktisk erfarenhet, beredskap att handla och en möjlighet till alternativ utveckling. ■ ■

Nåt får man väl försaka...

debatt:

Det var en solig dag på senhösten. Visserligen var det kallt, men det är det ju ofta i Göteborg. Sydasienbulletinens Göteborgs-redaktion kom in till fastlandet från Hisingen för att leverera den bulletin du just nu håller i handen.

Vi gick in i ett av de bokcaféer som säljer bulletinen för att se hur försäljningen av förra numret gått och lämna nya. Pling, sa klockan vänligt när vi frusna stegade in.

— Hej, hej, sa vi till tjejen bakom disken. Enna kallt ute idag.

— Det e'la det inte, sa hon och vi undrade om vi sagt nåt galet.

Vi gick bort till tidskriftshyllan och började leta efter vår bulletin. Och där fanns dom alla: Kuba-bulletinen, Afrika-bulletinen, Portugal-bulletinen, Chile-bulletinen och massor av andra. Och så vår Sydasien-bulletin.

På tre veckor hade den sålt två ex.

Vi beställde in choklad och ostmackor till oss alla.

— Är det inte för bedrövligt, sa en. Här har vi gått och sletet så länge för vår bulletin och så säljer den så dåligt...

— Lugna dig nu, sa den andre som var känd för att hålla huvudet kallt. Det är ju trots allt så att även om vi säljer dåligt så har vi en viktig funktion att fylla...

Den andre blev i sin tur avbruten av den tredje som var känd för att aldrig låta andra tala till punkt.

— Åkej, funktion att fylla. Låter bra och allt det där. Men ändå. Knappt 250 prenumeranter är allt vi har och vår upplaga är ju inte mer än 1.500 ex. Och av dessa 1.500 säljer vi kanske elvahundra. Du snackar om funktion, men har vi egentligen det? Hur många skulle sörja oss om vi gick i graven?

Och så gick snacket i nån timme. Och caféföreståndaren gjorde stora pengar på försåld choklad med vispgrädde.

Tidigare i höst hade vi ett nationellt redaktionsmöte i Stockholm där vi diskuterade Sydasien-bulletinens framtid. Vi diskuterade vad som måste göras för att det överhuvudtaget ska vara lönt att ge ut bulletinen i fortsättningen. Vi har nu funnits i några år och fortfarande har vi inte lyckats höja vår upplaga, snarare sackar vi lite.

I Sverige finns det idag mängder av solidaritetstidskrifter som tar upp förhållandena i snart sagt varje del på vår jord. Dessa tidskrifter lever till stor del vidare på frivillig basis och folk lägger ner tusentals timmar på att få ihop varje bulletin. Som bekant så tar det lång tid att få ihop bra manus, bilder, sätta texten, göra layout osv. Ekonomin är ofta väldigt dålig och nästan varenda bulletin hankar sig fram på olika bidrag från Kulturrådet etc.

Själva har vi gång på gång visat på den knapphändiga och bristfälliga informationen om Sydasien i Sverige. Vi har känt att vi haft rätt och att våra ansträngningar varit viktiga. Att andra media förbigått oss med nästan total tystnad har snarast varit en bekräftelse på detta.

Men varför inte lägga ner alla bulletiner...? Om alla bulletiner las ner samtidigt och om man satsade ordentligt så skulle man kunna ge ut en enda verkligt bra Tredjevärldenbulletin.

Denna bulletin skulle kunna komma ut flera gånger i månaden och bli ett bra alternativ till dagstidningarnas knappa och styrda rapportering.

Tänkbart är att Tredjevärldenbulletinen skulle kunna ha en fast centralredaktion med några stycken anställda, plus lokalredaktioner. Dessa anställda skulle kunna svara för sina respektive områden, och man skulle kunna komma ut med ett temanummer då och då. Resurserna skulle ju vara väl samlade.

En annan fördel är att denna enda Tredjevärldenbulletin skulle kunna komma med nyheter. Som det är idag är »nyheterna» månadsgamla.

Som sagt, en sådan satsning skulle innebära att alla bulletiner las ner för att få fram en enda bra.

Visserligen skulle Sydasienbulletinen få läggas ner, men nåt får man väl försaka...

— Göteborgsredaktionen

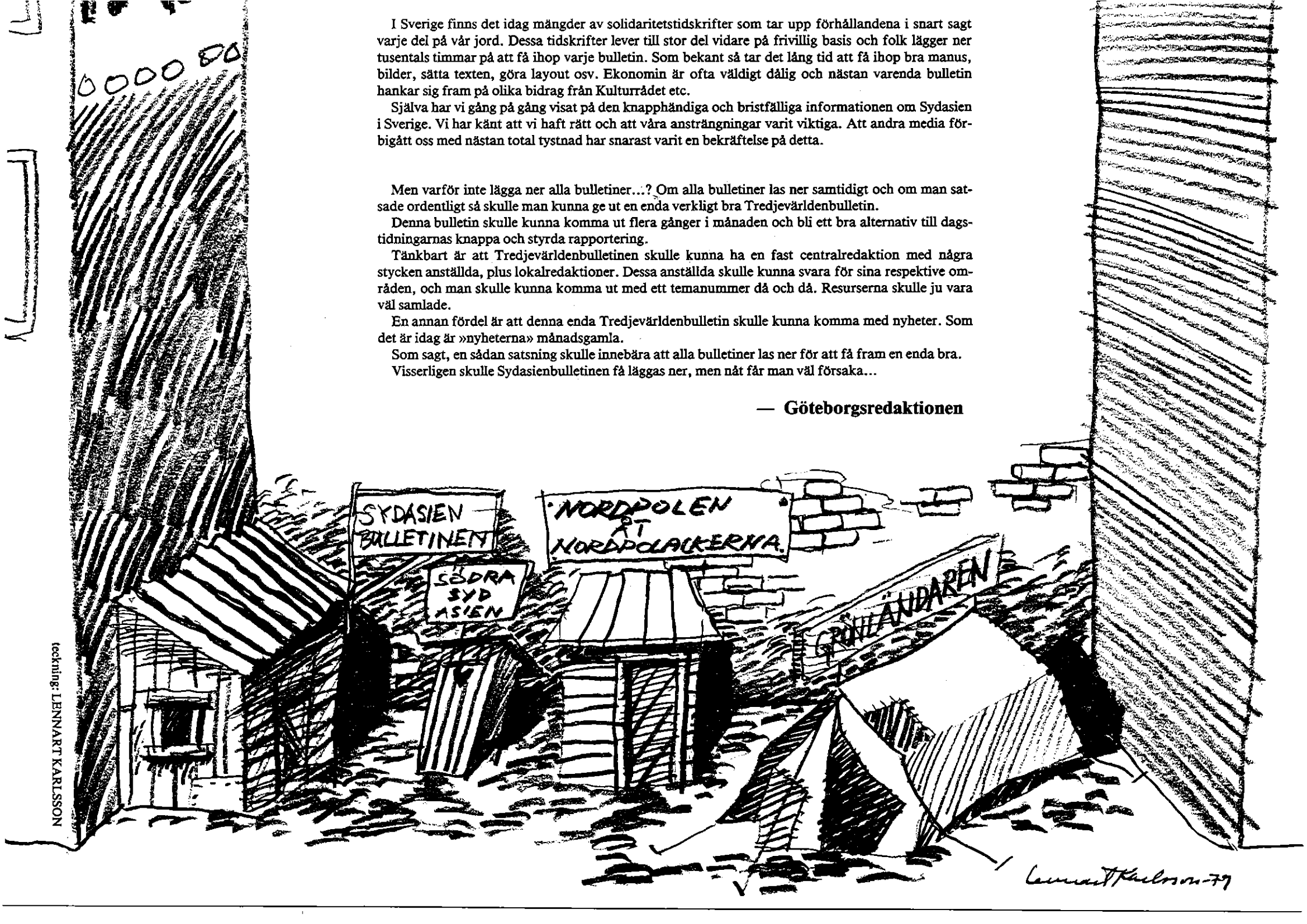

teckning: LENNART KARLSSON

islamisk reaktion på offensiven

— Bo Utas

Nyhetsrapporteringen från Afghanistan är sporadisk och ofta grundad på rykten. Den största uppmärksamheten riktas mot motståndsgruppernas aktiviteter.

Men det är svårt att bedöma rapporterna om gerillans verksamhet. Bl a för att de bygger på kommunikéer från en mängd olika motståndsrörelser.

I sin artikel redogör Bo Utas för de olika islamiska motståndsrörelserna och vad de står för.

Efter den statskupp i slutet av april 1978 som förde Folkets Demokratiska Parti (Khalq) till makten i Afghanistan har utvecklingen i landet rönt större internationell uppmärksamhet än någonsin förr. Det är emellertid i regel inte läget och utvecklingen i landet som sådant som intresserar västliga massmedia och politiska kommentatorer, utan snarare utvecklingens innebörd i stormakternas politiska spel (se Sydasienbulletinen n:o 3-4 1978).

I den aktuella situationen, som uppenbarligen tillspetsats genom att premiärminister Hafizullah Amin nu också övertagit det formella presidentskapet efter Nur Mohammad Taraki, tilldrar sig de olika islamiska motståndsgruppernas aktivitet det mesta av uppmärksamheten, liksom graden av sovjetisk inblandning på Amin-regimens sida.

Det är emellertid mycket svårt att bedöma de rapporter om gerillakriget inne i Afghanistan som når oss. De bygger huvudsakligen på kommunikéer och proklamationer från de olika motståndsrörelser som etablerat sina högkvarter i Pakistan. Som en motvikt mot den uppenbart propagandistiska version som kommer därifrån har man egentligen bara Kabul-regimens officiella beskrivning av händelseutvecklingen i press, nyhetstelegram och radioutsändningar, också den uppenbart propagandistisk. De enda mer oberoende källor som kan ge underlag för en bedömning av situationen är rapporter från resenärer och tillfälligt utsända journalister.

Osäker information

Inga utländska tidningar eller nyhetsbyråer har någon korrespondent i Kabul. Det gäller både för utländska journalister och andra icke-afghanska rapportörer att de i mycket stor utsträckning är beroende av den våldsamma ryktesspridning som frodas speciellt bland utlänningar bosatta i landet. Dessa rapporter tenderar att bekräfta motståndsorganisationernas proklamationer om regimens snara sammanbrott. Det är också uppenbart att oroligheterna nu spritt sig till nästan alla delar av landet.

Redan någon månad efter kuppen i april 1978 rapporterades strider från de östligaste provinserna, Paktia, Nangarhar och Konar (inkl. Nuristan), men sedan har gerillaaktiviteterna gradvis spridit sig både åt söder, väster och norr. Alla kommunikationsleder i landet torde vara osäkra, åtminstone nattetid. En hel del av de strider som äger rum har karaktären av landsvägsröveri, och det är mycket svårt att avgöra hur stor samordning som finns mellan olika gruppers verksamhet inne i landet och vilka förbindelser som finns mellan dessa grupper och exilorganisationerna i Pakistan och Iran.

Propagandan mot Kabul-regimen och dess reformer och politiska förtryck bygger framför allt på islamiska motiv. Regimen framställs som kommunistisk och därmed »gudlös« och anti-islamisk. Speciellt försöken att snabbt och bryskt förändra kvinnans ställning i familjelivet, bl a genom en lag mot brudpris och tvångsäktenskap, samt en alfabetiseringskampanj, har givit tacksam grogrund för agitation mot regeringen. Med några få undantag är också de organisationer som arbetar på att störta regeringen uttalat islamiska, men det betyder inte att de haft lätt att enas om ett gemensamt program. ▶▶

Bo Utas är forskare vid Centralinstitutet för Nordisk Asienforskning (CINA) i Köpenhamn.

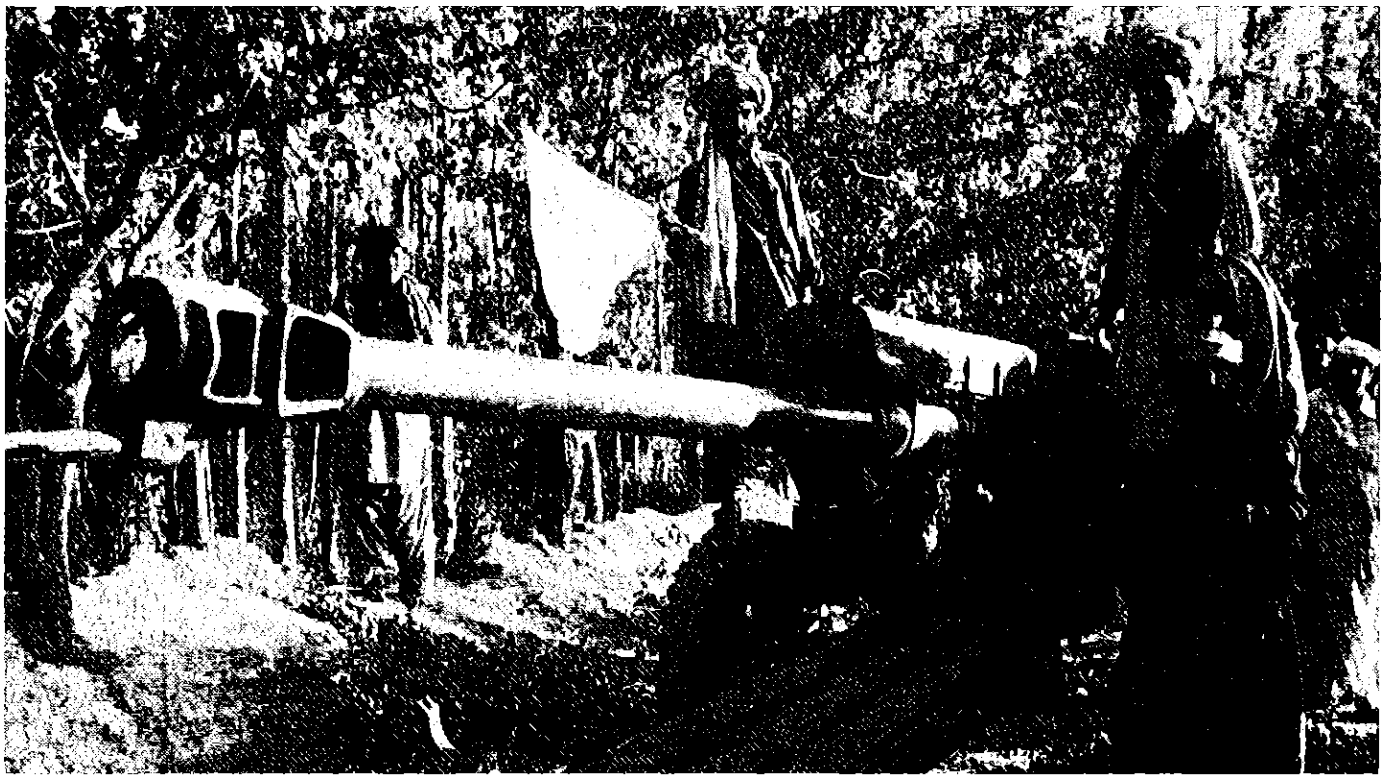

foto: ROB BED

□*Muslimska rebeller med erövrat sovjetiskt artilleri.*

Organisationer

Den organisation som först lät höra tala om sig i större sammanhang var **Hezb-e islami-ve Afghanistan** (Afghanistans islamiska parti) under ledning av en ingenjör Gulbuddin Hekmatyar. Organisationen, som sägs ha ett mycket konservativt politiskt program, har en aktiv propagandaverksamhet, både vad gäller västliga media och, sedan nyligen, genom en rörlig radiosändare inne i Konarprovinsen i Afghanistan. Huvuddelen av »partiet» har vägrat gå in i organisatoriskt samarbete med de andra motståndsgrupperna.

Organisationen **Jama'at-e islami-ve Afghanistan** (Afghanistans islamiska sällskap) leds av teologen Burhan ud-din Rabbani och står uppenbarligen den inflytelserika fundamentalistiska pakistanska **Jama'at-e islami** nära. Eftersom denna pakistanska organisation har ett betydande politiskt inflytande i dagens Pakistan, borde den afghanska systerorganisationen kunna räkna med en hel del inofficiellt pakistanskt stöd. Officiellt är däremot den pakistanska regeringen noga med att förklara att den inte blandar sig i Afghanistans inre angelägenheter.

För att ena de olika grupperingarna har den framstående afghanske exilteologen Sebghatullah Mujaddedi, som en tid var verksam som ledare för Muslim Center i Köpenhamn, bildat en front med beteckningen **Jabha-ye najat-e melli-ye Afghanistan** (Afghanistans nationella befrielsefront). Sebghatullah hör till en mycket inflytelserik familj av religiösa ledare i Afghanistan (»pirer», dvs sufi-schejker inom Naqshbandi-orden), som också är kända för kontakter med **Ikhwan ul-muslimin** (Muslimska brödraskapet).

Det är osäkert hur stor framgång Sebghatullah haft i sina enhetssträvanden. Han har varit verksam bland de bortåt 200.000 exil-afghanerna i Pakistan i drygt ett år, men nyligen (13 augusti) annonserades bildandet av en ny enhetsorganisation under namnet **Palman-e ettehad-e islami** (Fördraget om islamisk enhet). I den skulle både **Jama'at-e islami** och **Jabha-ye najat-e milli** ingå, liksom en utbrytargrupp ur **Hezb-e islami** och någon av de olika grupper som kallar sig **Harakat-i islami-ye Afghanistan** (Afghanistans islamiska rörelse). Man tycks ännu ha vissa svårigheter med att enas om hur detta nya »Fördrag» skall ledas, och det är oklart om det verkligen kommer att bidraga till ett närmare samarbete mellan motståndsgrupperna.

En av de religiösa exilledare som tills vidare inte samarbetar med de ovannämnda är Sayyid Ahmad Gailani, som också tillhör en familj av inflytelserika sufi-schejker (Qadiri-orden) i Afghanistan. Han har från Pakistan satt upp en egen organisation, Afghanistans islamiska och nationella revolutionsråd, som troligen kan räkna med ett visst stöd från Qadiri-ordens många anhängare, särskilt i de östliga och sydliga delarna av landet.

Iranskt stöd

Den politiskt-religiösa utvecklingen i Iran har naturligtvis också inspirerat de islamiska motståndsrörelserna i Afghanistan. De iranska ledarna, inklusive Khomeini och den nyligen bortgångne Talaghani, har upprepade gånger offentligt uttalat sitt stöd för gerillan i Afghanistan. Det är däremot svårt att få en uppfattning om i hur stor utsträckning iranska intressen är rent konkret involverade.

Man bör inte underskatta de samarbetssvårigheter som uppstår genom att alla de ovannämnda Pakistan-baserade motståndsorganisationerna bekänner sig till islam i dess sunnitiska form, medan den s k religiösa revolutionen i Iran ju är starkt shi'itisk. Ett kontor för en **Harakat-e islami-ye Afghanistan** (Afghanistans islamiska rörelse) har emellertid upprättats i Mashhad i östra Iran. Det leds av Mohammad Asef Mohseni Qandahari, som skulle vara shi'it och i så fall borde ha goda förbindelser med iranska religiösa ledare.

Befolkningen i Herat-provinsen i västra Afghanistan är till en del shi'itisk. Detsamma gäller för Hazara-minoriteten som befolkar de centrala bergsområdena i landet (Hazarajat).

En Hazara-ledare, Wali Bag, har hävdat att man upprättat en »befriad» eller autonom administration i de centrala provinserna under något som presenteras som en »nationell enhetsregering». Enligt de internationella kommunikéerna skulle denna regering ledas av en tidigare planeringsminister (1969-73), 'Abd ul-Wahed Surabi, men senare har Kabulregeringen publicerat en intervju med samme man, där han förklarar sig vara en lojal anhängare till Khalq-regimen. **W'alláhu a'lam**, och Gud vet bäst, som muslimerna säger.

Striderna fortsätter

Det är mycket lite känt om de politiska program som dessa motståndsorganisationer företräder. Man nöjer sig i stort sett med allmänt tal om en islamisk republik och - naturligtvis - upprättandet av fulla demokratiska rättigheter. Det är därför svårt att säga något om hur Afghanistan skulle styras, om de kom till makten och om de då skulle kunna enas.

På kort sikt är det emellertid troligt att den nye presidenten Hafizullah Amin med arméns hjälp kan hålla sig kvar. Alternativet till hans och Khalq-partiets styre skulle snarast vara ett rent militärt maktövertagande. Tills vidare fortsätter striderna i Afghanistan med oförminskad styrka. Amins appeller om samförstånd och amnesti i samband med att han tillträdde presidentposten den 16 september har omgående avvisats av alla motståndsledare - liksom av talsmän för Irans ledarskap. ■ ■

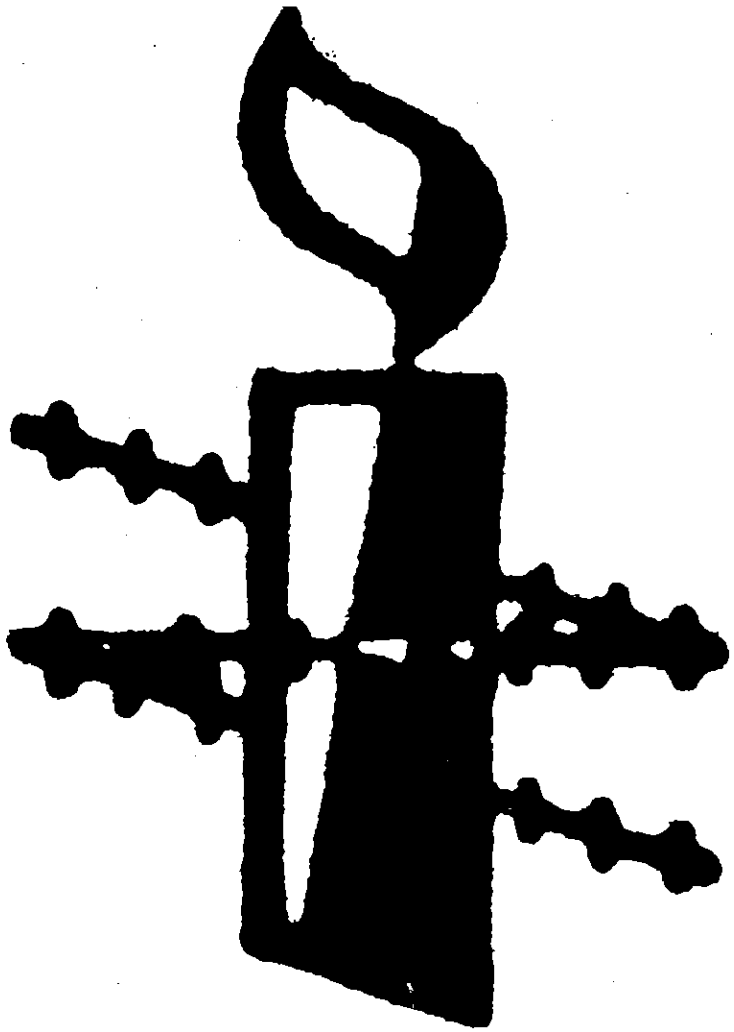

medaljens baksida:

Amnesty kräver politisk rättvisa

Det finns tusentals politiska fångar i Afghanistan och de som har fängslats har inte delgivits orsakerna till gripandet eller ställts inför rätta. Det säger Amnesty bl a i en rapport som presenterades i september och som behandlar Afghanistan under Taraki-regimen. C-J Charpentier har läst rapporten.

— C-J Charpentier ▶

afghanistan

I september 1979 publicerade Amnesty International en rapport om kränkning av de mänskliga rättigheterna i Afghanistan (ASA 11/04/79) där det slås fast

- att det finns tusentals politiska fångar i Afghanistan
- att de flesta av de ca 10.000 »politiska» fångar som släpptes efter **saur**-revolutionen sannolikt var kriminella och ej politiska fångar
- att de nu fängslade inte fått några rättegångar eller delgivits orsakerna till gripandet
- att de i huvudsak inte fått möjlighet att kommunicera med sina familjer och med yttervärlden
- att politiska fångars familjer fängslats på grund av släktskap
- att flera personer avrättats i fängelserna
- att tortyr förekommer

Detta har skett trots att **khalq**-regeringen i sitt handlingsprogram (publicerat i maj 1978) slår fast att man respekterar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (»Respect to and abidance by the Universal Declaration of Human Rights and Charter of United Nations»).

Bland de politiska fångarna märks parcham-ministrar från 1978 som t ex Sultan Ali Keshtmand, Sulelman Laeq, Abdul Qadir, Mohammad Rafee och Nezamuddin Tahzlb; förutvarande Daoud-ministrar som t ex Abdul Nawin och Abdullah Omar; förutvarande kunga-ministrar som t ex Nur Ahmad Etemadi, Mohammad Moosa Shafiq, Ahmad Ali Sulelman, Mohammad Sherzad och Rawan Farhadi samt slutligen kända religiösa ledare som t ex Mohammad Ibrahim Mogaddedi som arresterats tillsammans med sin 200 personer stora familj.

Det är ett berättigat krav att Afghanistans socialistiska regering hörsammar Amnestys bön om offentliga rättegångar och respekt för FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Och en regering som går folkets intressen måste visa prov på vidsynthet. Annars kan den framgångsrika aprilkuppen i Kabul lätt komma att få motsatt effekt. Ändamålen helgar blott kortsiktigt medlen.

Medaljens baksida

Den unga socialistiska regeringen i Afghanistan har under sin korta tid vid makten bevisligen åstadkommit en rad positiva förändringar i folkflertalets intresse. Förändringar som skett under en anmärkningsvärt kort tidsrymd och för vilka **khalq**-regeringen är värd allt beröm. Men förändringarna har en baksida. De har till en del genomförts med metoder inför vilka vi alla känner avsky. Ty även om **khalq**-regeringens intentioner varit goda har man kränkt människans grundläggande demokratiska rättigheter.

Gränserna överskridna

Man kan kanske karaktärisera den afghanska revolutionen som målmedveten och brutal men även om alla stora samhällsomvälvningar kräver sina offer, så finns det gränser för det tolerabla. I Afghanistan har dessa gränser överskridits.

Hafizullah Amin bekräftade offentligt under våren 1979 att det fanns 1.400 politiska fångar i landet. Samtidigt som erkännandet hedrar honom måste det dock kraftigt framhållas att Amins uppgift säkert bara representerar en tiondel av det faktiska antalet politiska fångar i Afghanistans underdimensionerade fängelser.

Amins uttalande skall vägas mot Noor Mohammad Tarakis förklaring den tredje maj 1979, då han i pressen påpekade att »alla som motsätter sig revolutionen - oavsett vilka det är - kommer att sättas i fängelse och straffas».

Samtidigt måste det ur rättvisesynpunkt också understrykas att politiska fångar inte är något unikt för den socialistiska regeringen. Politiska fångar fanns redan under kung Zahirs tid och antalet ökade under Daouds femåriga diktatur 1973-1978, då också tortyren sattes i system parallellt med att hemlig polis och angiveri byggdes ut.

Nya fängslanden

Dagens politiska fångar i Afghanistan, av vilka de flesta trängs i Pul-e Charchi- och Deh Mazang-fängelserna i Kabul, är både människor som fängslats under tidigare regimer och folk som gripits efter **saur**-revolutionen i april 1978. De senare kommer från den tidigare i Tarakiregeringen ingående **parcham**-fraktionen, från de båda pro-kinesiska grupperna **Settami Mellat** och **Shola-e Jawed**, från konservativa religiösa grupper och från de båda föregående regeringarnas administrationer.

I oktober 1978 sände **Amnesty International** en delegation till Kabul under ledning av den turkiske juristen professor Mümtaz Soysal. Delegationen träffade Amin men fick inte komma in i Kabuls fängelser. Ett par månader efter besöket i Kabul översände man ett »memorandum» till den afghanska regeringen men något svar han ännu inte kommit. ■ ■

spelet om centralasien

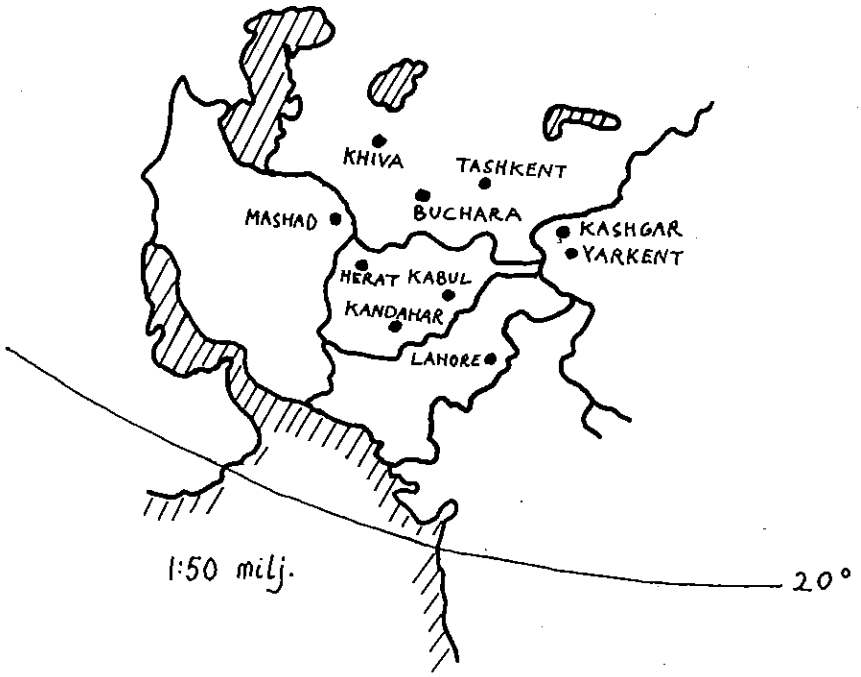

Text och foto:
— C-J Charpentier

Kamelkaravaner och handelspolitik lade grunden till dagens centralasiatiska kartbild. Centralasien - området mellan Kaspiska Havet och Indus - har i århundraden varit slagfält och korsväg, strategiskt viktigt och rikt på råvaror (i vid bemärkelse).

I denna översiktiga studie beskriver C-J Charpentier stormakternas spel och visar hur man med handel och upptäckeri försökte vinna kontroll över området. Det är ett skolexempel på imperialism, där mönstren långt ifrån begravts med de sista stora transkontinentala karavanerna.

Kolonialismens förtrupper var resenärer, män som färdades över oändliga ytor för pekuniär eller intellektuell vinning. De var både asiater och européer, lärda upptäckare och profithungriga köpmän. Kanske var de redan i resandets historias gryning också spioner åt rivaliserande emirer, men oavsett vilket var de hela tiden privata företag utan större inbördes koordination.

Det skulle dröja hundratals år innan det stora mönstret, som var upptakten till spelet om Centralasien, blev urskiljbart.

I de tidiga resenärernas skara minns man namn som Goes, Marco Polo och Ibn Batuta. Det var män som reste, handlade och skrev ner sina äventyr i bokform. Män vars berättelser - åtminstone i början - snarare var underhållning än politisk strategi. En och annan missionär förirrade sig också till dessa avlägsna trakter för att sprida kristendom och västerländsk kultursyn.

Under 1800-talet förändrades bilden av västerlandets centralasiatiska resenärer. Man börjar skönja ett mönster. Resenärerna, ryssar och britter, män som Burnes, Wood, Gens, Khanikov m fl, var kartläggare och gruppen av köpmän kom att utökas med politiska agenter. Och de lärde var i lika hög grad underrättel- ▷

sefolk som forskare.

Deras skriftliga vittnesbörd, allt från kartläggningar av flodsystem till etnologiska beskrivningar, var genomgående mycket detaljerade och man slås än idag av den oerhörda exakthet som präglar deras skildringar.

Resultatet blev reseböcker med dubbla syften - underhållning och informationsförmedling - och gigantiska kompilationer, som direkt kunde användas av stormakternas strateger i London och S:t Petersburg.

Blomstringsperioder

Kulturellt och ekonomiskt upplevde Centralasien - »Sidenvägsprovinserna» - tre utpräglade blomstringsperioder.

Under 900-tal och 1400-tal kunde oaskulturernas folk dra ekonomisk nytta av sitt geografiska läge. Jorden var bördig och de stora handelsvägar som sammanband Europa med Kina tycktes vara en aldrig sinande källa till välstånd. Stater växte och skapade konst och vitterhet.

Under dessa båda perioder handlade det i stort bara om affärer; den politiska aspekten tycks ha varit av underordnad betydelse.

Under 1500-talet minskade Centralasiens ekonomiska betydelse. Portugiserna upptäckte sjövägen till Indien och Kina, nomadstammar drog in från stäppen, och genom Persiens övergång till shia blev kontakterna med Mellanösterns sunnitiska stater avskurna. Centralasien blev isolerat och en lång period av nedgång följde.

Efter sekellånga strider började en period av lugn mot slutet av 1700-talet. Mangit-uzbeker intog Buchara, stadsbefolkningen gynnades av centralregeringen och karavanhandeln upplevde en renässans. Fast nu tillkom ett nytt element, Tsarrysslands förestående expansion och det Brittiska Imperiets växande önskan att vinna nya marknader.

Och här börjar det egentliga spelet om Centralasien.

Handelsplatser

1800-talets Centralasien flankerades av stormakterna Ryssland och Brittiska Indien. Häremellan låg - något förenklat - Afghanistan (eg »kungadömet Kabul») och en handfull (bitvis) oberoende emirat och khanat, som isolerade öar i stamkontrollerade områden.

Från Indien sökte britterna fullständig kontroll över först och främst det som idag är Pakistan och Kashmir; de uzbekiska staterna norr om Hindu Kush låg på motsvarande sätt inom Rysslands intressesfär. I öknarna väster om Herat började persiskt land och i Sinkiang/Kashgariet styrde kinesiska guvernörer.

Så såg Centralasien ut. Två stormakter med »osäkra» randområden och lokala stads- och oaskulturer belägna i fientligt omland. Länder med olika folk, med bofasta och nomader.

Staterna längs den s k Sidenvägen blev handelsplatser i stor skala. I Mashad, Buchara-Samarkand, Merv, Khiva, Tashkent, Kokand, Kashgar, Yarkent, Kabul, Herat och Kandahar blomstrade kommersen. Längs Indus etablerade britterna handelsstationer som kompletterade existerande handelsstäder som Lahore, Multan och Bikaneer.

Handelssituationen

Navet i all centralasiatisk handel utgjordes av ett system av **bazaarer**, marknadsplatser i symbios med ett bestämt omland och samtidigt en länk - produktion, avsalu, transit - i hela den stora kedjan av inter-

☐ *Kamelen - ännu i dag ett viktigt transportmedel.*

C-J Charpentier är författare och antropolog med inriktning på Afghanistan.

nationell kommers.

I varje större samhälle fanns en permanent bazaar med hantverkare, köpmän och service och på mindre orter hölls tillfälliga marknader. Bazaaren var samtidigt en social kontaktyta, nyhetsförmedlare och källa för gemenskap.

Handeln i Centralasien var ursprungligen fri, dvs alla som ville kunde engagera sig i köpenskap. Visserligen utvecklades vissa monopol men handeln var i stort inte förbehållen vissa folkgrupper/samhällsskikt; däremot sysslade vissa folkgrupper av tradition med bestämda näringar.

Den fria handeln leder till en situation med både tillfälliga och heltidsverksamma köpmän och man kan med en lätt överdrift säga att de flesta män på ett eller annat sätt var involverade i affärsverksamhet.

Karavantransporterna var på motsvarande sätt fria men här kom efter ett tag ett par stammar att dominera.

Varje stad/stat hade tullstation, där alla varor inspekterades. Muslimer betalade vanligtvis 2,5% i skatt; judar, hinduer och européer det dubbla. Skatten gick direkt till den lokale regenten.

Landet mellan handelsstäderna var osäkert och varje karavan ett riskfyllt företag ständigt påpassat av turkmenska stamkrigare, slavjägare och rövare. Karavanerna bestod företrädesvis av kameler och en stor karavan kunde rymma mer än tusen lastade djur.

Centralasien var genomkorsat av karavanleder, vilka förenade Ryssland, Indien, Persien, Afghanistan och Turkestan med Kina och Europa.

Från Ryssland utgick de stora handelsvägarna bl a från Astrakhan, Orenburg, Kasan och Semipalatinsk och de slutade alla i Turkestan. Vägarna från Indien gick västerut till Kabul och Kandahar, vanligtvis över Amritsar, Lahore och Peshawar, eller via Shikarpoor - Quetta, eller Multan - Dera. En nordlig utlöpare fortsatte vidare över Leh till Kashgariet och Tibet.

Vägarna från Persien kom antingen via Mashad, Seistan/Baluchestan eller Kaspiska Havet. Från Baluchestans kust gick sjöleden till Arabien. Kinas karavaner, slutligen, nådde Kashgariet via Aksu och Khotan eller Kuldja där de sammanströmmade med karavanerna från Ryssland.

Restiderna var enorma. En stor karavan från t ex Lahore till Kina kunde med omlastningar och väntetider ta ett par år i anspråk. Bara sträckan Peking-Yarkent tog 150 dagar, Moskva-Tashkent 70-90 dagar, Buchara-Kabul 20-26 dagar, Kabul-Peshawar 12 dagar, Kashgar-Kashmir 22 dagar osv.

Handelsstrategier

Under 1800-talet ökade Centralasiens roll som råvaruleverantör, något som direkt avspeglas i karavanhandeln.

Centralasiens två största tillgångar - stommen i exporten till Ryssland - var bomull och silke. Odlingarnas tyngdpunkt låg främst i området mellan Buchara och Andijan.

Förutom dessa båda varor producerade Centralasien (inklusive Afghanistan) frukt, medicinalväxter, halvädelstenar, ull, hudar, päls, djur, filt och hantverksprodukter. Från Brittiska Indien exporterades inhemska produkter som kostbara tyger, bomull, jute, indigo, kryddor, opium och te tillsammans med brittiska industrivaror. Från Kina kom te, porslin, guld, silver och jade.

Centralasien blev Rysslands råvaruleverantör framför andra och råvaruexporten var mycket omfattande. 1868-69 exporterades t ex bara från Buchara till Ryssland 580.000 kamellaster bomull, 12.000 kamellaster silke och 153.000 kamellaster päls (en kamellast är ca 150 kg).

Under åren 1867 till 1888 tredubblade Ryssland sitt hemtag från Buchara och under åren 1828 till 1888 fjortondubblades exporten av ryska varor till Buchara.

Centralasien saknade industrier, vilket gjorde att alla fabriksvaror måste importeras. Importen - i första hand från Ryssland och England/Indien - bestod dels av dagligvaror och dels av lyxartiklar.

Exporten från Ryssland toppades av två dagligvaror: Gjutjärnskannor och mönstrat tryckt bomullstyg (av centralasiatisk bomull); dessutom exporterades samovarer, porslin, husgeråd, nafta, papper, metallföremål och allehanda »galanterivaror». Dessa varor spreds över hela Turkestan, Östpersien, Afghanistan, Baluchestan och fram till Indien, med omlastningar bl a i Buchara, Tashqurghan och Kabul.

England å sin sida köpte råbomull från Indien och exporterade den tillbaka i form av bomullstyger. Från Indien utgick också en betydande opiumexport, främst till Kina.

Varuflödet

Om man jämför 1800-talets varuflöde från Ryssland med det gods som kom till Centralasien från Brittiska Indien märker man snart att det låg ett strategiskt tänkande bakom den ryska exporten.

Redan mot slutet av 1700-talet började den ryska regeringen att på olika sätt premiera de handelsmän som deltog i centralasiatiska handelsexpeditioner. Vidare var många av de dagligvaror som lämnade Rysslands faktorier **anpassade** - till dekor och form - efter centralasiatisk smak, något som framför allt gällde bomullstyg och porslin.

Vidare strävade ryssarna efter att tillverka och exportera dagligvaror av »oumbärlig» karaktär och den mest lyckade satsningen tycks ha varit kokkärlen av gjutjärn, som än idag används av nomader i Pakistan och Afghanistan.

Man kan utan överdrift säga att Tsarryssland förberedde sin expansion bl a med gjutjärn och mönstrat tyg, det senare av bomull som köpts från Turkestan. Dessa varor tillgodosåg folkets behov samtidigt som man producerade lyxartiklar för överklassen.

Ryssarna hade på ett tidigt stadium ▷

insett betydelsen av att först skapa ett varuberoende.

Den engelska exporten till Centralasien verkar mer splittrad, oplanerad och oanpassad. Jag tror inte att det fanns någon medveten enhetlig politik bakom valet av och marknadsföringen av anglo-indiska varor annat än rent individuellt profittänkande.

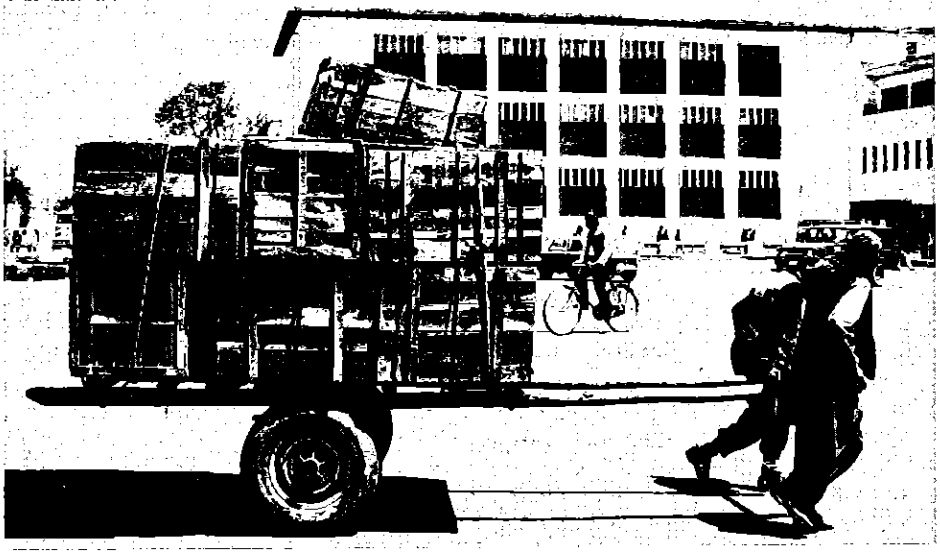

□ *Tetransport - med lastbil från Indien till grossisten i Kabul. Med kärra från grossisten till marknaden.*

Både England och Ryssland sökte politisk dominans över Centralasien.

Britterna etablerade handelsstationer i nuvarande Pakistan från vilka först Afghanistan, sedan Turkestan, skulle penetreras. Samtidigt bedrev man ett diplomatiskt rävspel längs Afghangränsen och i Kabul, och skickade upptäckare till ömse sidor om Amu Darya. Från Indien utgick handelskaravaner mot Östturkestan, varifrån man ville nå egentliga Turkestan och Kina.

Efter militära operationer kom stora delar av dagens Pakistan under brittisk kontroll men man misslyckades kapitalt med sina försök att skapa koloni av Afghanistan. En av orsakerna till detta **kan** ha varit ett bristande »förarbete».

Ryssarna opererade annorlunda. Man började försiktigt med handelsexpeditioner till Turkestan och upprättade gradvis handelskontor i khanaten. Redan dessförinnan hade man börjat pacificera kazakerna och lagt dem under rysk administration, så att de kom att fungera som en buffert mellan framryckande ryssar och Centralasiens folk.

I oaskulturerna skapades ekonomiska bindningar mellan S:t Petersburg och lokala regenter och när förarbetet var klart följde militära interventioner. Först föll Tashkent 1865, därefter Samarkand 1868, Khiva 1873, Kokand 1876 och Buchara 1884; samma år intogs Merv efter tio års hårda strider med turkmenska stamfolk.

Parallellt med erövringarna byggde man ut den centralasiatiska järnvägen, som mot slutet av 1800-talet sträckte sig bort till Andijan. Därmed kunde rovdriften på råvaror intensifieras.

Allteftersom städerna intogs följde en långsam russifiering. Man gick hela tiden försiktigt fram och undvek sorgfälligt att röra vid »inhemska sedvänjor». Bomull och andra råvaror i utbyte mot fabriksvaror var hela tiden hörnstenen i den ryska kolonialpolitiken.

Det ryska inflytandet fortsatte över Amu Darya och in i Afghanistan. Man undvek i stort militära operationer och nöjde sig med att skapa ett ekonomiskt beroende, som allt efter årens gång skulle komma att öka.

För engelsmännen blev spelet om Centralasien ett fiasko, för ryssarna en framgång.

Nuläget

Under 1900-talet minskade det brittiska inflytandet i Centralasien kraftigt, medan den framväxande Sovjetstaten lyckades behålla både den absoluta kontrollen över Turkestan och ett stort politiskt-ekonomiskt inflytande i Afghanistan.

Sovjets asiatiska republiker är - om inte på pappret så dock i verkligheten - fortfarande kolonier och i första hand råvaruleverantörer även om en viss industrialisering ägt rum.

Sinkiang och Pakistan är kombinerade jordbruks- och industriländer; från det senare landet toppas exporten av textil, ris och bomull.

Indiens export har utvecklats från ren råvaruhandel till att omfatta även verkstadsprodukter, järn, stål, tyg och hantverk.

Afghanistan - ett av världens minst industrialiserade länder - har i detta avseende stått nästan stilla. Man handlar fortfarande, nu som under karavantiden, i första hand med Sovjet och Indien och man är fortfarande råvaruleverantör, där samma varor som för hundra år sedan dominerar: Frukt, nötter, päls, ull, bomull, hudar och hantverksalster; dessutom kan listan numera utökas med naturgas (till Sovjet). Man importerar samma varutyper nu som under karavantiden: Te, tyg och industrivaror.

Slutligen bör nämnas att smuggelhandeln spelar en mycket stor roll både för Afghanistan och Pakistan och här rör det sig både om direkt smuggel och illegal transithandel. Man smugglar industrivaror och narkotika och före den afghanska revolutionen 1978 var det definitivt så att »smuggelbudgeten» sannolikt överträffade landets legala.

En av Tarakis främsta motståndsgrupper är just smugglarna, som efter revolutionen mött en regering som på allvar vill sanera landets inblandning i den internationella skumraskhandeln. ■ ■

från förakt till medvetenhet

— Margareta Pettersson

● Under större delen av nittonhundratalet genomströmmas den svenska litteraturen av förakt för »infödingar» i u-länderna.
● Den vita rasen - elitmänniskan - är klart överlägsen den inhemska varelsen, som beskrivs som smutsig och lögnaktig.
● Det är först i mitten på 60-talet som författarna börjar se på u-länningarna som sina jämlikar.
● Margareta Pettersson har studerat hur den indiska befolkningen beskrivs i svenska reseskildringar från början av seklet till moderna författare.

För många av de tidiga* författarna symboliserar Indien fortfarande sagolandet, de fabulösa rikedomarnas och konstskatternas land - »med pärlor till grus och rubiner till sand». Detta synsätt tycks få den effekten, att de vanliga indierna inte räknas. De hör inte till bilden. Det är de vita britterna som, jämte maharajorna, vårdar arvet från den förgångna storhetstiden. Det blir då naturligt, att de tidiga författarna egentligen enbart porträtterar denna samhällselit, den ekonomiska och någon gång den konstnärliga överklassen.

☐ *Alla(!) deltagarna färdades till häst, hästskötarna (sizes) sprungo bredvid.*

(Fia Öhman, 1916)

Fortfarande under 1950-talet är det naturligt att enbart beskriva elitmänniskor. Men nu är det medelklassen med politikerna i spetsen som skildras. Framför allt Gandhi och Nehru har ryckt fram till positionen av självklara och positiva indiska symboler. Först efter Nehrus död kan man märka en omvärdering av deras insatser. Dessförinnan är det bara Arthur Lundkvist som ifrågasätter dem. Han ger t ex följande överlägset förlöjligande bild av Gandhi:

☐ *Den lille tandlöst leende mannen i den vita klädnaden, med en uppsyn av pigg, nyutkläckt kyckling.*

Men det är bilden av den »vanliga» människan jag har varit intresserad av. Och i det följande framkommer hur värderingen av denna människa radikalt har förändrats under senare år.

Föraktets tid

De tidiga författarna har trots allt inte kunnat undgå - om än i förbifarten - att skildra människor av en enklare klass. »Infödingarna» kallas de i regel. De ses alltid utifrån och beskrivs oftast i korta och ironiska ordalag.

☐ *Så berättar han om sin fattigdom och sina många barn och river sitt hår och rullar bevekande med ögonen.*

(Westin, 1937)

Föraktet glimtar fram i korta avsnitt, för ingen slösar text och tid med att försöka ge ett porträtt av en enskild fattig eller »vanlig» indier. I stället blir det anmärkningar om människor författarna sett på gator, i tempel eller på marknader.

Indierna framställs på ett självklart sätt som fullständigt underlägsna de vita iakttagarna. Dessa »kolorerade herrar» (Eje, 1922) och »hjälplösa tropiska hinduer» (Zweigbergk, 1960) tillhör ju gubevars en helt annan ras. Och detta är hos många författare en fullt tillräcklig förklaring till indiernas låga människovärde. En ▶

uppburen svensk författare skriver t ex om indiernas rasfränder på Sri Lanka:

□ *Naturbarnets glädje över små ting är hos dem förenad med ett drag av hjälplös indolens, munarten har en egendomlig veklig melodi, och intrycket av ett effeminerat folk förstärkes ytterligare av männens fritt böljande ...hår. ...denna blomlikt vegeterande människoras... Födgeni torde rasen i allmänhet sakna.*

(Anders Österling, 1923)

Den vite mannens börda

Långt fram på 1950- och 1960-talet räknar författarna upp en mängd negativa karaktärsdrag, som de finner hos indierna. Påståenden om människornas omogenhet och barnslighet dominerar. Fram till 1960-talets början är det en vanlig tanke, att indierna helt enkelt inte har förmåga att klara sig själva.

Den vite mannens börda är tung - men nödvändig. I synnerhet missionärer, som reser mellan olika missionsstationer, klagar över hur omöjligt det är att överlåta någon ansvarsfull syssla till indierna. Även omyndigförklaring av politiska skäl förekommer.

Efter självständigheten beklagar flera författare i kalla krigets anda, att indierna varit så dumma och lättlurade, så fyllda av mindervärdeskänslor gentemot det liberalistiska Europa, att de nästan som en trotsreaktion skrivit in ordet »socialism» i författningen. (E Hj Linder)

Många andra författare betonar indiernas »slöhet». De förfasar sig dessutom över »ohygien och smuts», vilket naturligtvis inte har med standard eller praktiska levnadsomständigheter att göra, utan bara är ett tecken på låg ras.

För skams skull (?) tillskriver missionsförfattaren Westin en indier följande yttrande:

□ *Jag behöver inte något annat bevis för kristendomens kraft än det under, den utför när den förvandlar en paria till en renlig, sanningsälskande, dugande medborgare.*

Man undrar hurdan indiern var tidigare - en smutsig, oduglig lögnare - förmodligen.

Icke-människor

Typiskt är det kyliga, oengagerade iakttagandet. Indierna framstår knappast som människor. De upplevs heller inte som individer utan som en massa, som lätt skräckinjagande »masskopior».

□ *Och människovimlet slår igen omkring en, oöverskådligt, dånande som ett hav. Det ger en känsla av kvävning tillsatt med sjösjuka... Människor har avlagrat sig kring väggarna, på golvet, likt mörk gyttja från en flod.*

(Arthur Lundkvist, 1950)

Nära denna degradering av indierna till icke-människa, icke-individ, ligger det »konstnärliga» perspektivet, som några författare anlägger. Anna Boberg t ex skriver:

□ *Men folket är storartat i den eländiga miljön, som typer och som kostymer.*

□

Skulle hon någonsin ha kunnat uppfatta sina svenska släktingar eller vänner som »kostymer» eller »typer»? Citatet visar den oerhörda distansen.

Under hela perioden fram till 1960-talet kontrasteras den indiska undermänniskan med den västliga idealmänniskan, vars goda egenskaper aldrig ifrågasätts - hon är effektiv, sportslig (i varje fall engelsmannen), pålitlig. Den medelklass som i viss mån porträtteras efter självständigheten beröms just för sina västerländska karaktärsegenskaper. E Hj Linder t ex låter för säkerhets skull en indier själv bedöma sina landsmän med västerländska ögon:

□ *Mest pinade honom den mjuka, undanglidande orientaliska lögnen. Varför kunde hans landsmän inte lära sig vara nordiskt rättframma?*

Värme och positiva drag

Endast udda, lite romantiska grupper väckte i sällsynta fall någon uppskattning hos de tidigare författarna. Stamfolken t ex framstår som oförstörda, fria, med en livsbefrämjande kärlekstradition (som slår igenom hos livsdyrkaren Arthur Lundkvist).

Men attityden till de vanliga människorna blir en annan under 1960- och 1970-talen. Dessa framstår som just »vanliga», alltså jämställda med författarna. De svepande generaliseringarnas tid är förbi. Man strävar efter inlevelse och förståelse, söker ge levande skisser av enkla människor. Ur den tidigare anonyma massan stiger så enskilda individer fram.

□ *Första gången jag åt middag på Park Street, det berömda restaurangstråket i Calcutta, kände jag någonting röra sig under bordet. Jag lyfte duken och såg in i ett par förskrämda ögon. Ett litet brunt arbetsdjur kröp omkring och sopade mattan medan jag åt. En sådan människa existerar inte och kan alltså inte störa gästerna. Ett ögonblick möttes våra ögon.*

(Sven Lindqvist)

Författarna tar upp många av de traditionella omdömena om indierna, men tolkar dem på ett helt nytt sätt. Många tidiga för-

□

fattare klassade indierna som slöa och passiva. Denna egenskap fördömdes ju starkt. Fortfarande under 1960- och 1970-talen lägger resenärerna märke till denna synbara passivitet, men de värderar den helt annorlunda.

> *Oföränderlighet är inte detsamma som passivitet. Det finns en sorts energi i detta tillstånd, motståndskraft. Varje indier är kanske något av en yogi... en förmåga exempelvis att förtränga förödmjukelser. Det är inte enbart fråga om hinduisk undergivenhet eller om viljelöshet på grund av proteinbrist, utan också om en uthållighet som inte vore möjlig utan koncentration, indisk sisu.*
>
> (Isaksson)

Flera av de tidiga författarna berördes obehagligt av det »servila kryperi», som de tyckte sig finna hos många indier. Exempelvis Sven Lindqvist finner däremot inget underligt i, att människor som lever i en diktatur påverkas, anpassar sig:

> *Jag är pacifist. Men efter att ha sett rädslan, den vanvettiga skrämseln i indiska ögon, den onaturliga underkastelsen, det på en gång prålande och skamsna, och framför allt det kuschade, förödmjkade, knäckta - efter att ha varit i Indien är jag glad att se beväpnade bönder.*

1960- och 1970-talsförfattarna sätter alltså in de indiska egenskaperna i ett nytt sammanhang. De finner förklaringar, som inte alltid är smickrande för det vita Västerlandet, eller som är effekter av det indiska samhällssystemet. Flera av dessa författare hyser en stor tilltro till den indiska människan, tillskriver henne många positiva sidor. Berg kan låta enstaka porträtt lysa fram med nästan symbolisk styrka:

> *Berättelsen om Suchandan Roy är berättelsen om den oerhörda kraft som slumrar här bland lerhyddorna.*

För många av de tidigare författarna framstod västmänniskan som överlägsen indiern. Bland annat Isaksson vänder på perspektivet:

> *Vad vi liknar i den spegel som de är alltför finkänsliga för att hålla upp framför oss, vill jag helst inte tänka på. Det är tänkbart att de ser ett ansikte, sönderslitet av kraftlinjer utan vare sig ursprung eller bestämmelse.*

En förklaring till olikheterna i författarnas skildringar av den indiska människan är förstås författarnas klassmässiga bakgrund och politiska uppfattning och syfte. I linje med föraktet för de vanliga människorna och koncentreringen på eliten hos de tidiga författarna, ligger uppfattningen, att förändringar i ett land inte kan genomföras »nerifrån». Initiativet kan bara komma uppifrån. Westin går i sin bok från slutet av 1930-talet så långt, att han med beundran hänvisar till Cecil Rhodes. En sådan stark man skulle också Indien behöva!

Liberalt ideal

Särskilt under 1950-talet är det i stället städernas medelklass, som utgör den viktiga gruppen, den grupp som författarna identifierar sig med. Författarna »bevisar» att denna numerärt obetydliga grupp skall rycka upp de proletära indierna ur deras passivitet och fattigdom. Det »fria, demokratiska» Indien skall visa sig överlägset varje kommuniststyrd stat. Det kalla krigets vindar svarar för övertygelsen. Superliberaler som E Hj Linder har denna i grunden odemokratiska syn på hur samhällsförändringar bör genomföras.

Många av författarna från denna period beskriver med beundran enstaka europeiska biståndsarbetare i Indien eller »västerländska» indier i hjälpprojekt eller industrier. Från deras välståndsöar skall »utvecklingen» sprida sig. Även en socialist som Arthur Lundkvist har detta perspektiv:

> *Det är vad byarna överallt i Indien skulle behöva: sådana enskilda insatser, drivande krafter, levande exempel.*

Storkapitalisten Tata framstår för Lundkvist som föregångsman, »den nya epokens man»:

> *En beundrare av Amerika, progressiv i sina metoder, anhängare av en rationell försoning mellan kapital och arbete...*

Det är dessa enstaka individer, som skall »dra sina landsmän in i vår epok», som Eva von Zweigbergk skriver i rätt aningslös västcentrering.

Det passiva folket ses i regel som ett av de viktigaste hindren för utveckling. De »har inte lagt manken till». (Zweigbergk) Eller också fördunklar man verkligheten genom att lägga en mystifierande slöja av religion över. Denna ideologi, alltså brist på kunskap och »upplysning» för man fram som orsak till underutvecklingen.

Ingen av förklaringarna är farlig för eliten. För dem är moralen bekväm. De skyller all nöd och fattigdom på det efterblivna folket och kapar själva åt sig västvärldens beröm och stöd, som förkämpar för demokrati och utveckling. ▶

□ *»Allting är så olika i det kalla nyktra Sverige mot i Orientens gamla sagoländer, fulla av bedårande skönhet och outgrundlig mystik. Därför, då man återkommit till Norden och till de vanliga förhållandena igen, är man färdig att fråga sig om icke det myckna underbara, som man upplevde därborta under Indiens ljuvliga himmel, måhända var blott en dröm.»*

(Fia Öhman)

Socialistiskt alternativ

Perspektivet har förändrats under 1960- och 1970-talen. Många av författarna är socialister och anser att det är folket, de proletära massorna, som står för utvecklingsmöjligheterna i ett samhälle. Kolonialismen och Västvärldens nya roll har omvärderats, det ifrågasätts om vi västerlänningar verkligen representerar den överlägsna och livskraftiga kulturen, om vi skall vara föredömen och ledare i biståndsprojekt, om vårt mönster för utveckling är bäst.

Det är inte längre självklart att Indien är en demokrati och att landet bör stödjas. Sven Lindqvist uttrycker detta tydligast, han menar tvärtom att landet närmast är en diktatur, där massorna förtrycks.

Indiens utveckling hänger enligt de flesta författarna från denna period inte samman med folkkaraktären utan med samhällsstrukturen (som dessutom kapitalisterna i väst understödjer). Och människorna i Indien håller på att bli medvetna om sammanhangen. ■ ■

Margareta Pettersson är litteraturhistoriker i Växjö.

Böcker som nämns i artikeln:

Fia Öhman: Under Indiens himmel. En resa i Tagores land. (1916)
Anders Eje: Folk, fä och fakirer (1922)
Anders Österling: En fläkt av Indien (1923)
Anna Boberg: Genom Indien i Kronprinsparets följe (1928)
Alex Westin: Indiska bilder (1937)
Arthur Lundkvist: Indiabrand (1950)
E Hj Linder: Möte med Indien (1954)
Eva von Zweigbergk: Hur var det i Indien? (1960)
Sven o Cecilia Lindqvist: Asiatisk erfarenhet (1964)
Sven Lindqvist: Myten om Wu Tao-Tzu (1967)
Folke Isaksson: Har Indien en chans? (1969)
Lasse o Lisa Berg: Tredje världen (1977)

* Författarna indelas i »tidiga» (från 1900-talets början till 60-talets första år) och »sena» författare.

I två böcker, »Plain Tales of the Raj» och »Dagar i Burma» får man som läsare en god insikt i hur livet bland engelska imperialister i Indien kunde te sig.

Den förstnämnda boken bygger direkt på berättelser av gamla imperialister medan den andra är en roman, författad av George Orwell. Lars Wetterström har läst båda böckerna.

kolonial syn på Indien

— **Lars Wetterström**

☐ *»Det är först när man inser vad Indien egentligen representerar - Englands styrka och storhet - som man förstår att en människas ansträngning inte kan ägnas ett högre syfte än att stärka de band som håller oss till Indien.»*

Lord Curzon,
vicekung av Indien 1899-1905

Samla ihop några gamla engelska imperialister, sätt en mikrofon framför dem och låt dem berätta. Då får vi det intressanta material som efter att 1974 ha sänts som programserie vid BBC nu kommit ut i bokform under namnet »**Plain Tales of the Raj**» (Futura Books, London 1975).

För den, som i likhet med anmälaren, inte kan undgå att fascineras vare sig av indiskt eller engelskt väsen bjuder boken på en givande läsning.

Imperialister berättar

De enskilda imperialisterna berättar på ett vardagligt och okomplicerat sätt hur deras liv en gång gestaltade sig i det Brittiska Indien. Vi får t ex veta hur man klarade eller inte klarade den indiska hettan, tropiskt aggressiva djur och insektsvärlden. Vi får veta om de skrivna och oskrivna regler som gällde inom det engelska kollektivet och vi får en detaljerad kunskap om dryckesvanorna och konversationen på den engelska klubben.

De engelska kvinnornas roll i den mansdominerade omgivningen behandlas också, liksom de regler som gällde för umgänget med indierna. Att indierna betraktades som lägre stående varelser var något helt självklart.

Boken är beskrivande till sin karaktär och de reflektioner texten väcker får man stå för själv. Mellan raderna framträder de faktorer som betingade engelsmännens remarkabla framgång som kolonialmakt. Läs t ex om hur officerare kunde rumla om på natten före en militärparad men ändå ha förmåga att sitta otadligt uppsträckta på sina hästar några timmar senare. Att hålla skenet uppe gentemot de indiska undersåtarna var en absolut regel.

Boken tecknar en harmonisk bild av det brittiska styret. Den exempellösa hårdhet som styret genomfördes med och motsättningarna som fanns mellan engelsmän och indier talas det knappt alls om. Sådant får utläsas mellan raderna.

Ingen brittisk tebjudning

Att den brittiska ockupationen av Indien var allt annat än en tebjudning kan man dock ana sig till av Lord Curzons rader i inledningen.

En annan bok som är ett måste om man vill lära känna den engelska kolonialismens väsen är **George Orwells »Dagar i Burma»**. Den handlar om en liten engelsk djungelutpost i det inre av Burma. (Burma var under perioden 1897-1937 en provins i Brittiska Indien.)

I boken skildras intrigerna på den engelska klubben för att man ska slippa acceptera en bemärkt indisk läkare som medlem. Den handlar också om hur en rik och skrupulös lokal burmesisk makthavare försöker få bokens huvudperson - en engelsman som börjat ifrågasätta de koloniala dygderna och som är bäste vän med indiern - utskämd inför de andra engelsmännen.

I den här boken framträder tydligt motsättningarna både inom det lilla engelska kollektivet och mellan engelsmän och lokalbefolkning. Ett latent hot mot engelsmännen ligger hela tiden och pyr och får mot slutet av boken sin utlösning i ett uppror. Det är mycket list och intriger i boken, en särskild sorts list som Orwell menar är typisk för Orienten. ■ ■

Lars Wetterström är jurist i Stockholm.

— Thomas Bibin

korthus i utvecklings

Kan man bygga ut en flod utan att stå på en god ekonomisk grund, utan att ha gjort noggranna förundersökningar? Och kan man plötsligt besluta att ett 30-årsbygge ska ta bara 12 år att färdigställa?

Detta är några frågor som ställs av Gamini Iriyagolle i hans kritiska bok »The Truth about the Mahaweli», som handlar om den pågående utbyggnaden av Mahaweli-floden i Sri Lanka.

Och Iriyagolles frågor är i hög grad aktuella för Sverige eftersom vi genom manipulationer ska finansiera en viktig del av denna utbyggnad i form av bistånd. Det skriver Thomas Bibin som läst Iriyagolles bok.

□ *Väggbyggena har redan satts igång i Kotmale, den svenska delen av Mahaweli-projektet. — Angeläget, säger den svenska regeringen.*

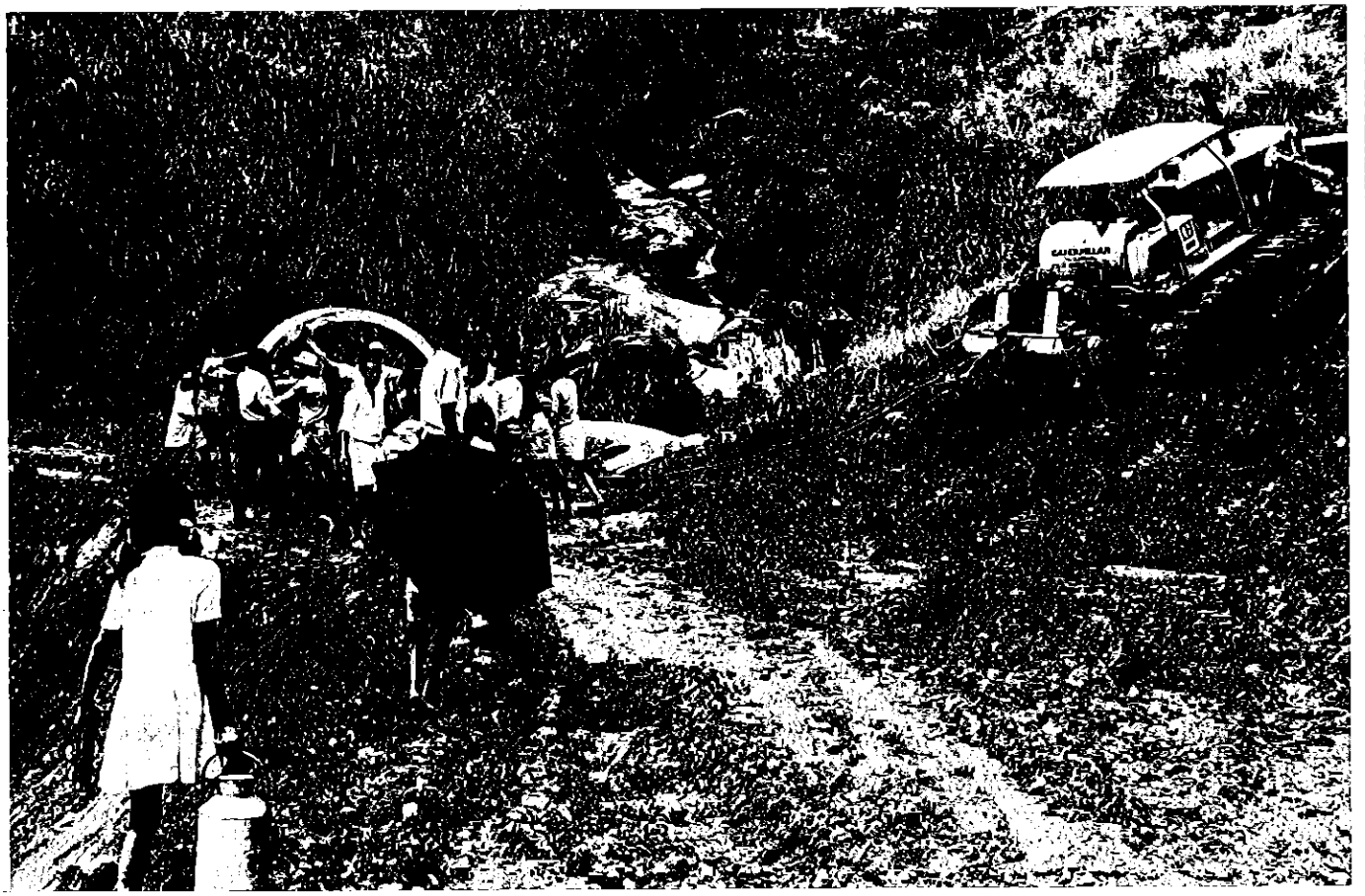

foto: LARS HERLIN

branschen

I september 1977 förklarade den nytillträdda högerregeringen i Sri Lanka att man skulle genomföra utbyggnaden av Mahaweli-floden på sensationellt korta fem år. Utbyggnaden av Mahaweli är ett mångmiljardprojekt, det i särklass största i landets historia, och byggena inleddes 1970 enligt en plan som då angav 30 år för utbyggnaden.

Projektet berör över 23.000 km², dvs ca 40% av Sri Lankas totala yta och det inbegriper 13 större bevattningssystem, 14 vattenkraftsstationer samt en rad byggnationer i form av bl a dammar och kanaler. I oktober 1978 beräknades kostnaderna till 40 miljarder lankesiska rupier, dvs ca 13 miljarder (13.000.000.000) svenska kronor!

Tillnyktring

Men nu börjar tillnyktringens era inför detta projekt som enligt yviga officiella deklarationer ska lösa landets försörjning inom livsmedlens och vattenkraftens områden för all framtid. Sanningen om Mahaweli är att projektet är byggt på lösan sand, att det kommer att leda till en katastrof av oanade mått om inget görs snabbt och att detta varit känt länge, men att allmänheten, pressen och många experter missletts systematiskt av de ansvariga.

Detta avslöjas av **Gamini Iriyagolle** i **»The Truth about the Mahaweli»**, en bok som kom ut för knappt ett år sen i Sri Lanka. Och Iriyagolle borde veta för han har arbetat som jordbruksexpert inom projektet i många år och han har lett förhandlingar med utländska organ.

Bara ett utkast

Huvudargumentet hos Iriyagolle är att det projektutkast som en gång i tiden gjordes av de bägge FN-organen UNDP/FAO just inte är något mer än ett utkast, vilket också påpekades av UNDP/FAO själva gång på gång. Utkastet presenterades 1968 och det var endast för den allra första fasen det fanns mer konkreta planer.

I övrigt fastställdes inte ens ett grovhugget projektområde i utkastet. Inte heller placerade man ut kanalsystemen på kartan, en karta som f ö ändrades flera gånger under UNDP/FAO:s formulering av utkastet, utan att det angavs varför.

Men idag gäller UNDP/FAO:s utkast som »Master Plan» (ung huvudplan) för hela Mahaweli-projektet!

Världsbanken kritisk

Ändå har kritiken funnits där hela tiden, om än nedtystad och intern. 1968 fann en delegation från Världsbanken att planen för det inledande projektet hade många defekter och att det inte alls var genomförbart i föreliggande form. Detta trots att det gällde den mer konkreta delen av FN-organens utkast.

Och tio år senare, i november 1978, fann en holländsk konsultgrupp finansierad av den holländska regeringen att UNDP/FAO-studien inte var något annat än ett grovhugget utkast.

Ny bristkatalog

Gruppen fann också att man dessutom avvikit på flera uppseendeväckande sätt från utkastet. Och man skrev en bristkatalog: Det finns inga arrangemang för spridningen av projektavkastningen på marknaden; föga forskning gjord angående vattenförluster på fältet; kontrollen av vattenförlusterna fungerar inte; konstbevattningssystemen ligger för lågt för att kunna fungera; viktiga resurser finns inte tillgängliga, eller så tillförs de vid fel tidpunkt.

Och Iriyagolle fyller i med att det inte finns några grundläggande undersökningar gjorda vad det gäller de grödor som ska odlas, vilken avkastning bönderna och landet som helhet kan få, hur mycket vatten som behövs eller hur stora ägorna ska vara.

Inte heller finns det idag någon som med minsta säkerhet kan uppskatta vad varje del av Mahaweli-projektet kommer att kosta. Utbyggnaden fortgår alltså utan att man vet vad man håller på med!

Sverige inblandat

Dessa fakta är också upprörande ur svensk synvinkel eftersom den svenska regeringen bundit upp sig för finansieringen av ett 800-miljonersbygge inom projektet (se Sydasienbulletinen 2/79).

Den nye utrikesministern (Ola Ullsten) och den förre (Hans Blix) har i strid mot det svenska biståndsavtalet med Sri Lanka propsat på att Skånska Cement skulle få bygget och de har utlovat svenska biståndspengar **trots att** bygget inte gått ut på anbud (vilket sägs i biståndsavtalet) och **trots att** projektet inte diskuterats i riksdagen. Så borde ha skett, dels eftersom det är det näst största projektet i svensk biståndshistoria och dels eftersom det kommer att sträcka sig långt utöver nu gällande biståndsavtal med Sri Lanka.

Biståndsskandal

I ynkliga försvar för sina och kollegans övergrepp på den svenska biståndspolitiken har Blix flera gånger ömmat för hur viktigt Mahaweli är för Sri Lanka. Men det står i och med Iriyagolles bok helt klart att glamour- och affärsintressen inom Sveriges och Sri Lankas regeringar håller på att skapa den präktigaste biståndsskandalen i de bägge ländernas historia. ■ ■

SHEIKH MUJIB

Sheihk Mujib. A commemorative Anthology. Edited by Abdul Gaffar Choudhury. Radical Asia Books (London 1977).

människan Mujib

— **Mustafa Jamil Saleh**

Denna antologi publicerades på den första årsdagen av Shejk Mujibur Rahmans död i januari 1976. Boken kom ut till minnet av de patrioter som dödades av den fascistiska militärjuntan i augusti och november 1975. Utgivare är den välkände författaren och journalisten Abdul Gaffar Choudhury.

Artikelförfattarna ger sina bedömningar av shejk Mujib både som människa och som ledare. Därigenom får vi en ökad förståelse för shejk Mujib som person samtidigt som vi får den historiska bakgrunden till Bangladeshs utveckling.

Antologin strävar dock inte efter att vara vare sig uttömmande eller definitiv, utan söker endast att knyta Mujibs uppgång och fall till den politiska utvecklingen i Bangladesh. Bland dem som skrivit återfinns Bangladeshs förre ambassadör i Sverige, Abdur Razzak, som avgick i protest mot den nuvarande militärjuntans politik, och Mujibs utrikesminister Dr Kamal Hossain.

Dr Hossain behandlar i sitt bidrag »Bangabandhu and Bangladesh» Shejk Mujibs historiska insats för den nationalistiska rörelsen.

Den brittiske kommunistledaren Jack Woddis ger i »The Crisis of Bangladesh» bakgrunden till det anti-imperialistiska BAKSAL-partiet i Bangladesh. Han hävdar vidare att det var USA och CIA som låg bakom kuppen mot Mujib i augusti 1975. Det är inget förvånande för den som har studerat alla militärkupper de senaste tjugo åren i tredje världens länder.

Abdur Razzak berättar om hur den nya juntans kallblodiga mord på Bangabandhu Shejk Mujib fick honom att inse den grundläggande likheten mellan regimerna i Bangladesh och Chile.

Boken avslutas med en översättning av Mujibs sista bevarade tal, inför Daccas distriktsguvernörer 21 juli 1975.

Efter att ha läst färdigt boken ställer jag mig frågan vilken Shejk Mujibs historiska roll är. Jag menar mig veta svaret. Han tillhör gruppen av populistiska ledare i tredje världen som samtliga fallit offer för inhemska krafter i allians med den internationella reaktionens krafter. Tidigare har vi sett Mossadeq i Irak, Sukarno i Indonesien och Nkrumah i Ghana.

I Mujibs fall var det reaktionära krafter inom hans eget parti som tillsammans med pakistanska infiltratörer, maoistiska oppurtunister och deras amerikanska allierade som konspirerade för att störta Mujib.

Mujib är död, men kampen för att etablera ett demokratiskt och socialistiskt emanciperat Bangladesh fortsätter. Vägen är lång, men målet skall nås. Bangabandhus ande lever därför att Bangladesh lever.

Avslutningsvis visar boken att den store shejken varken var en ängel eller en djävul utan en vanlig dödlig människa. ■ ■

Mustafa Jamil är från Bangladesh och studerar vid Chalmers i Göteborg.

▷**PAKISTAN:** Parlamentsvalen som skulle ha hållits den 17 november inställdes av president Zia Ul-Haq på obestämd tid.

All politisk aktivitet har förbjudits och presscensur införts. I en arresteringsvåg mot politisk verksamhet har 289 personer gripits, bland dem Ali Bhuttos änka Nusrat och hans dotter Benazir. Likaså har flera ledare för de politiska partierna gripits, bl a generalsekreteraren i det pakistanska folkpartiet, Tikka Khan.

De gripna hålls enligt krigslagar som gör det möjligt att hålla dem fängslade i tre månader utan rättegång. Det spekuleras i att Zia fruktar det politiska motståndet från dottern till förre premiärministern Ali Bhutto, som avrättades tidigare i år.

När Zia tog makten i juli 1977 utlovade han parlamentsval inom 90 dagar efter sitt maktövertagande.

(DN 17/10, 19/10)

▷**INDIEN - VÄSTBENGALEN:** Den undersökningskommission som vänsterfrontsregeringen lät tillsätta efter sitt tillträde 1977 för att gå igenom fall av övergrepp och mord begångna av poliser och ämbetsmän i delstaten under åren 1970-75, har hittills behandlat 186 fall av 658 som man har funnit.

Trots graverande bevis har likväl vänsterregeringen underlåtit att vidtaga några åtgärder mot de skyldiga. Så arbetar exempelvis den ökände inspektören Runu Guha Neogi kvar vid säkerhetspolisen (se Sydasienbulletinen 3/77) trots de fall av misshandel och mord han är åtalad för.

Under vänsterregeringens två första år har inte en enda polis straffats för brott de begått. Flatheten mot polismakten är uppseendeväckande.

(Economic and Political Weekly, 29/9)

▷**INDIEN - KERALA:** Efter kommunalvalen i Kerala har CPI(M) säkrat egen majoritet i 60-70% av valkretsarna, Panchayats, i alla tre kommunalförbunden och i flertalet av de kommunala fullmäktigeförsamlingarna.

Valets stora förlorare är det regerande kommunistpartiet, CPI, som blev nästan totalt utslaget. Det är partiets oppurtunistiska stöd åt Indira Gandhis Kongressparti som fällt utslaget.

CPI har beslutat att upplösa delstatsparlamentet och att ansluta CPI till den breda vänsterfront som CPI(M) sedan länge förespråkat.

(Economic and Political Weekly, 29/9)

▷**INDIEN:** Skörden av säd och ärtväxter 1979 i Indien slår alla rekord. Uppgifter tyder på att man i år kommer att passera 125 miljoner ton, en fantastisk siffra jämfört med 50 miljoner ton 1950, 80 miljoner ton 1960 och 103 miljoner ton 1970. Av denna rekordskörd skänker man ca 50.000 ton till Afghanistan som är i stort behov av 350.000 ton vete för att klara försörjningen.

Samtidigt noteras den indiska valutareserven till ca 7 miljarder dollar, även det något av ett rekord.

Däremot är det mindre troligt att valutatillgång och rekordskörd räcker utanför de styrandes villor i New Delhi.

(Le Monde, 21/7)

▷**SRI LANKA:** Undantagstillståndet som infördes i juli i den nordliga, tamildominerade Jaffnaprovinsen har utvidgats till att gälla hela Sri Lanka.

Syftet med de extraordinära åtgärderna, som bl a ger polis och militär rätt att gripa och hålla kvar personer utan rättegång och beslagta egendom, är att komma till rätta med den ökande terrorismen av tamilska separatister och risken för hämndaktioner av singhaleserna på ön.

Det beräknas finnas 200 terrorister i Jaffnaprovinsen.

Undantagstillståndet ingår i ett program för att lösa motsättningarna mellan singhaleser och den tamilska minoriteten, som den konservativa Jayewardene-regeringen lagt fram.

(Far Eastern Economic Review 27/7)

— Lars Eklund

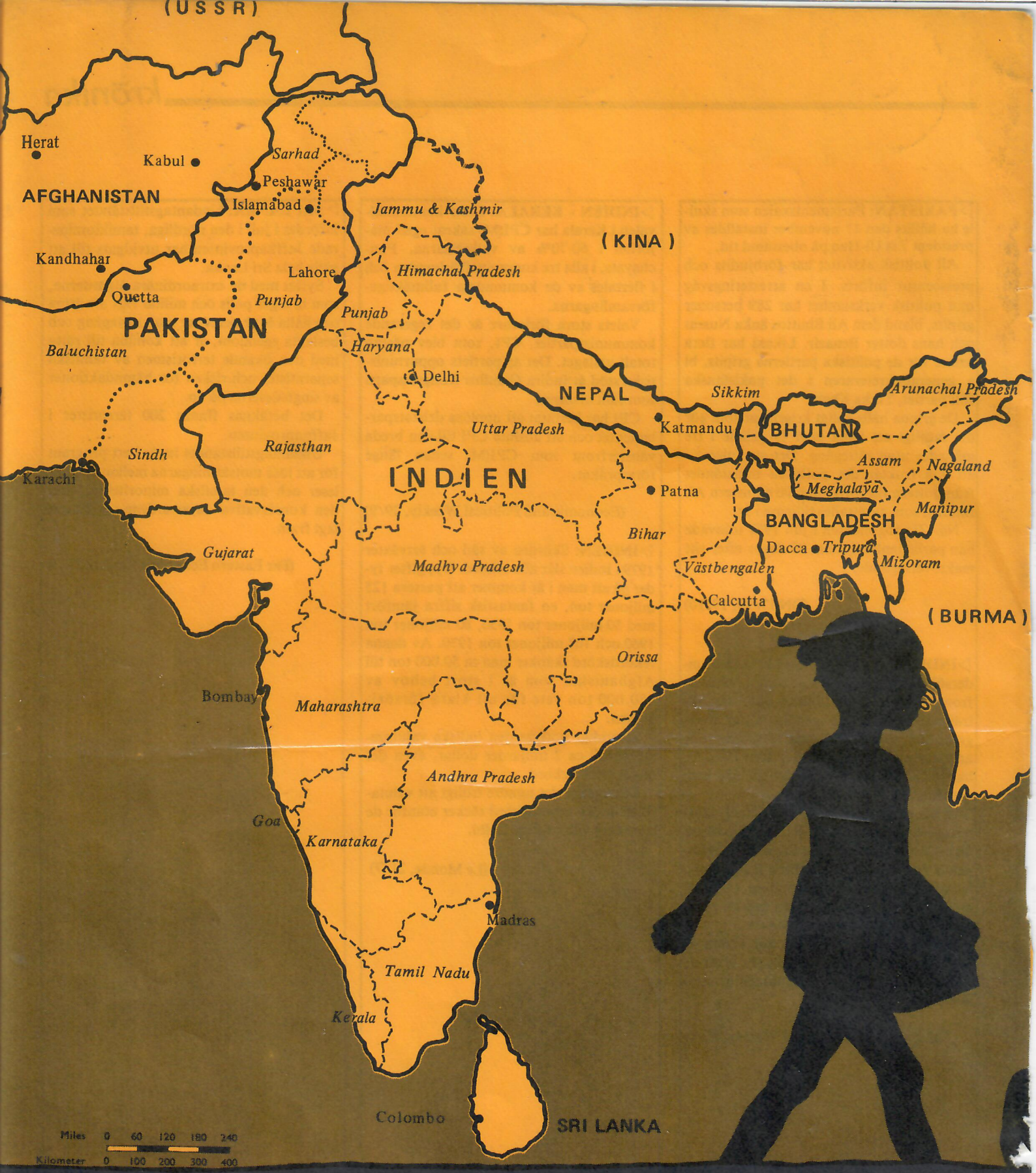
(USSR)
Herat
Kabul
Sarhad
Peshawar
AFGHANISTAN
Islamabad
Jammu & Kashmir
(KINA)
Kandhahar
Lahore
Himachal Pradesh
Quetta
Punjab
Punjab
PAKISTAN
Haryana
Baluchistan
Delhi
NEPAL
Sikkim
Arunachal Pradesh
Katmandu
BHUTAN
Uttar Pradesh
Rajasthan
Sindh
Assam
Nagaland
Karachi
INDIEN
Meghalaya
Patna
Manipur
BANGLADESH
Bihar
Dacca
Tripura
Gujarat
Mizoram
Madhya Pradesh
Västbengalen
Calcutta
(BURMA)
Orissa
Bombay
Maharashtra
Andhra Pradesh
Goa
Karnataka
Madras
Tamil Nadu
Kerala
Colombo
SRI LANKA
Miles 0 60 120 180 240
Kilometer 0 100 200 300 400